

Přihlízet, nebo jednat?

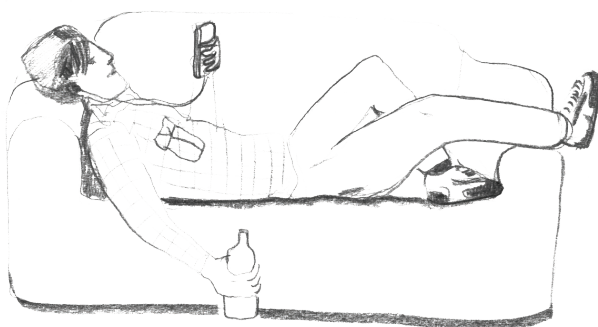
**PROGRAMY GLOBÁLNÍHO ROZVOJOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
PRO ŽÁKY SŠ**

Přihlížet, nebo jednat?

PROGRAMY GLOBÁLNÍHO ROZVOJOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
PRO ŽÁKY SŠ

Autoři: Petr Čáp, Filip Hotový a kol. autorů

ARPOK, o. p. s. , Olomouc 2014

mmm...
To mám fakt rád!

Obsah

Poděkování	4
Projekt Experiencing the World	4
O ARPOKU	5
Úvod k tématu	6
Recenze	7
Přihlížet nebo jednat	9
Vstupní asociace	12
Koho se problémy týkají a proč	13
Hlasy okolí	13
Citáty (doplňující aktivita)	15
Vzkaz sobě	16
Seznam příloh na přiloženém CD	16
Metodické poznámky	16
Rozšiřující informace pro učitele	17
Kdo, když ne my	39
Vstupní asociace	42
Pojmenování problému z pohledu jednotlivých aktérů situace	42
Můj postoj poprvé	43
Analýza POSTAVME – ŠKOLU – V AFRICE (varianta A)	43
Analýza POSTAVME – ŠKOLU – V AFRICE (varianta B)	44
Tvorba pravidel	46
Reflexe	46
Seznam příloh na přiloženém CD	47
Metodické poznámky	47
Rozšiřující informace pro učitele	49
Použité zdroje	50
Popis metod použitých v publikaci	55
Partnerské organizace	56

Poděkování

Rádi bychom poděkovali všem, kdo se podíleli na tvorbě této publikace. Tvůrcům metodik za jejich neucházející kreativitu a trpělivost s nekonečnými úpravami. Učitelům za ochotu vyzkoušet programy ve svých třídách a jejich podnětné připomínky. Grafikům za pohotovost a flexibilní přístup k práci. Připomínkujícím za věcné komentáře a v neposlední řadě celému týmu ARPOKu za příjemné a inspirativní pracovní prostředí.

Petra Dostálová a Pavel Žwak

Projekt Experiencing the World

Tříletý projekt „Experiencing the World“ (Poznáváme svět) má za cíl šířit povědomí o propojenosti dnešního globalizovaného světa a o potřebě globální zodpovědnosti. Zaměřuje se na budování postojů a hodnot směřujících k solidárnímu cítění s lidmi z rozvojových zemí.

Dosáhnout toho chce prostřednictvím globálního rozvojového vzdělávání¹ (GRV), tedy vzdělávacího procesu, který jednak pomáhá lidem lépe rozumět celistvosti a propojenosti dnešního světa a také je motivuje k tomu, aby se aktivně podíleli na budování spravedlivějšího vztahu mezi zeměmi napříč světadíly.

Projekt umožňuje všem partnerským organizacím z Rakouska (Südwind), Slovinska (Humanitas) a České republiky vytvořit a následně i realizovat pestrou škálu aktivit – workshopy, školní projekty, školení pedagogů v tématech GRV. Program projektu bude nabídnut široké skupině mladých lidí prostřednictvím workshopů ve školách a pedagogům a pracovníkům s mládeží formou školení a to může představovat první krok k jejich dalšímu učení, vzdělávání a aktivnímu angažování se v rozvojových tématech.

Hlavní témata workshopů na školách:

- Poznáváme svět (pro žáky 1. stupně ZŠ)
- Odpovědná spotřeba (pro žáky 2. stupně ZŠ)
- Aktivní občanství (pro žáky SŠ)

Projekt Experiencing the World je realizován za finanční podpory Evropské unie, z prostředků České rozvojové agentury a Ministerstva zahraničních věcí v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR. Za obsah příručky zodpovídá její zhotovitel ARPOK, o. p. s., a nereprezentuje oficiální postoje Evropské unie ani dalších donorů.

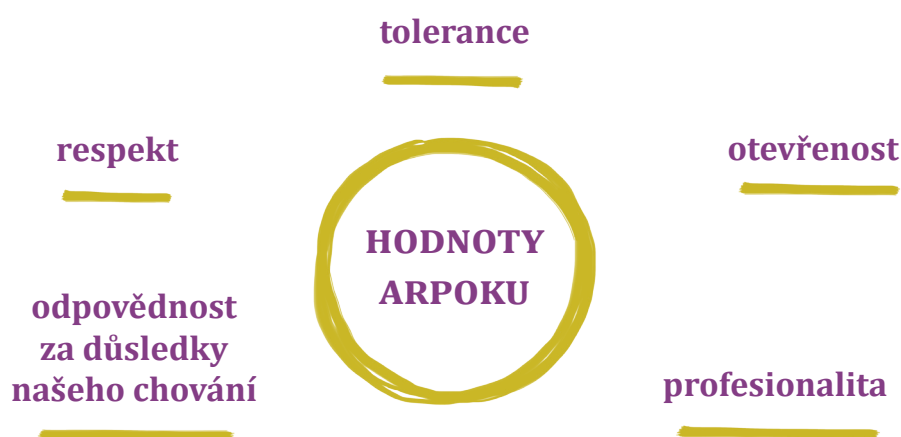
Pavel Žwak

Koordinátor projektu Experiencing the World

1 Globální rozvojové vzdělávání je celoživotní vzdělávací proces, který přispívá k pochopení rozdílů a podobností mezi životy lidí v rozvojových a rozvinutých zemích a usnadňuje porozumění ekonomickým, sociálním, politickým, environmentálním a kulturním procesům, které je ovlivňují. Rozvíjí dovednosti a podporuje vytváření hodnot a postojů tak, aby lidé byli schopni a ochotni aktivně se podílet na řešení lokálních a globálních problémů. Globální rozvojové vzdělávání směřuje k přijetí zodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost žít důstojný život.

O ARPOKu

Jsme nezisková organizace, která přináší do škol globální rozvojové vzdělávání. Pomáháme učitelům, jak učit aktuální témata dneška (např. chudoba, migrace, odpovědná spotřeba), a otevřeně o nich mluvíme se žáky. O těchto tématech informujeme i veřejnost, a tak podporujeme otevřenou a tolerantní společnost a aktivní zapojení lidí do dění kolem sebe.

Naše cíle:

- zprostředkovat kontakt mezi rozvojovým a rozvinutým světem
- poskytovat pedagogům nástroje pro začleňování globálního rozvojového vzdělávání do vzdělávacích kurikul a do výuky
- naplňovat a podporovat Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání 2011–2015
- potírat extremistické názory nerespektující lidská práva
- poskytovat informace veřejnosti a přispět k veřejné debatě o aktuálních globálních tématech
- předávat a sdílet zkušenosti pracovníků ARPOKu s dobrovolníky a praktikanty
- budovat respektovanou a stabilní pozici ARPOKu v neziskovém sektoru v Olomouci, Olomouckém kraji, České republice a Evropě

Více na: www.arpok.cz.

Úvod k tématu

Předkládaná metodika je určena žákům vyšších stupňů středních škol. Cílem obou lekcí je skrze kritické přemýšlení o globálních problémech definovat vlastní občanský postoj. Pojetí demokratického občanství vychází v obou lekcích z definice, kterou vytvořili ve své zprávě David Kerr a Bryony Hoskins a kterou poté převzala i Evropská unie.

„Participace v občanské společnosti, v komunitním či politickém životě, charakteristická vzájemným respektem a nenásilím a uskutečňovaná v souladu s principy lidských práv a demokracie.“

Lekce „Přihlížet, nebo jednat?“ otevírá širší otázku o potřebě a možnostech participace na řešení globálních problémů. Žáci hodnotí, zda a za jakých okolností má smysl se osobně angažovat v globálních problémech dnešního světa. Na základě propojení konkrétních příkladů současných problémů s Českou republikou a hlubší analýzou citátů známých osobností hledají vlastní definici občanské ctnosti v globálním světě.

Lekce „Kdo, když ne my“ otevírá myšlení o kulturním relativismu a etnocentrismu v rozvojových projektech. Žáci díky rozboru konkrétního příkladu programu rozvojové spolupráce mezi Českem a Afrikou zreflektují význam rozvojové spolupráce v širších sociokulturních souvislostech a popíší její možné klady a zápory. Na závěr lekce zformulují vlastní principy, kterými by se měly rozvojové projekty řídit. Lekce pracuje jak s konkrétními projekty v Africe, tak s analýzou kritických textů současných autorů, jako jsou Bauman, Havel či Ken Robinson.

Obě lekce úzce propojují globální rozvojové vzdělávání s výchovou k demokratickému občanství a kritickému myšlení.

Petr Čáp, autor

Recenze

Je to bezmála deset let, co moje dcera odešla studovat United World College do Kostariky.

Vždy jsem se jako učitelka základů společenských věd zajímala o globální dění a události, které hýbaly a hýbou světem. Přes svou dceru jsem se však naučila chápat svět jinak, přes její globální celosvětové kamarády jsem pochopila, že ať se v kterékoliv části světa stane cokoliv, už nikdy si nebudu moci říct, že se mě to netýká! „Zemětřesení v Peru – vždyť tam mám dva kamarády! Izrael válčí s Palestinou? Ale na obou březích jsou, mámi, konkrétní lidé, konkrétní kamarádi.“

A tak k nám domů přišla globalizace v tom dobrém slova smyslu. Prokousávala jsem se jako učitelka spoustou materiálů, snažila se studentům předávat nové poznatky, klopýtala jsem po stezkách poznání a jiný rozměr dostávala i má dlouholetá spolupráce s ARPOKem.

Přede mnou leží publikace Přihlížet, nebo jednat? a já vím, že jsou v ní shromážděna všechna nejpalčivější témata, která mě jako učitelku trápí a považuji je v současnosti za nejdůležitější. Namátkou – chudoba, dětská práce, aktivní občanství, kulturní relativismus, hodnoty.

Zvláště aktivní občanství a kulturní relativismus mě v prestižní škole trápí.

Proč nám to říkáte? Jak víte, že to tak bylo? Ale já jsem četl... Vždyť v Africe není taková chudoba, jak říkáte... Ať taky pracují a výsledky se dostávají... Tomu všemu musí současný učitel čelit a zároveň nesmí na studenty tlačit, musí hledat cesty k demokratické diskusi a to není lehké. Ale přesto – ať si o současné generaci myslíme cokoliv, jedna věc je jistá – pod slupkou relativismu se ukrývá citlivost, která není hluchá! Podaří-li se citlivě vést diskuse, může to být velmi působivé a účinné. A k tomu nám publikace Přihlížet, nebo jednat? může být velmi nápomocná.

Kdybyste se mě zeptali, jaká témata jako učitel s dlouhodobou praxí považuji za důležitá, našla bych přesně ta samá, jaká jsou uvedena v publikaci. Nabízejí se zpracovaná, prověřená, s reflexí, to je to, co učiteli nejvíc šetří práci a posunuje ho kupředu.

Skvělé videoodkazy, které fungují rychle, jsou ve výuce výborně použitelné a navíc jsou velmi působivé. Do výuky ze všeho nejvíc kromě faktů potřebujeme dostat souvislosti. A protože příručka nabízí mnohooborová průřezová témata, dokážu si dobře představit, že by se dala velmi dobře používat i jako základ třeba pro výuku českého jazyka a dalších jazyků.

Co považuji za ještě cennější, je spolupráce. Spolupráce Rakouska, Slovinska, České republiky, která při čerpání evropských a jiných dotací není zase tak častá, jak by se na první pohled zdálo – je ale velmi důležitá, minimálně proto, že dost často vidíme, že podobné problémy trápí nejen celou Evropu, ale samozřejmě celý svět.

A na tom je třeba stavět současnou výuku, že jsme si i přes rozdíly velmi podobní a přes podobnost se můžeme chápat. A na pochopení je založená dobrá globální spolupráce a solidarita.

Takže – pomocí tohoto velmi dobrého pedagogického materiálu – Wake up, Humans!

Hana Vacková
Gymnázium Olomouc-Hejčín

Přihlízet, nebo jednat?

Přihlížet, nebo jednat?

Téma: Aktivní občanství

Zařazení do kurikula:

- vzdělávací obor: Člověk a společnost – Občanský a společenskovední základ (Občan ve státě – Lidská práva; Mezinárodní vztahy, Globální svět – Proces globalizace)
- průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova (Morálka všedního dne; Spolupráce a soutěž), Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (Globalizační a rozvojové procesy; Globální problémy, jejich příčiny a důsledky; Humanitární pomoc a mezinárodní rozvojová spolupráce), Environmentální výchova (Člověk a životní prostředí)

Zařazení do NS GRV²:

- Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa (Kulturní, sociální a politická globalizace)
- Globální problémy (Chudoba, nerovnost; Nízká míra vzdělanosti; Životní prostředí, Konflikty a násilí)
- Lidská práva (Základní lidská práva; Dětská práva a práva seniorů)

Cíle:

- Žák pojmenuje hlavní globální problémy současného světa.
- Žák zformuluje argumenty pro obhajobu občanské angažovanosti při řešení globálních problémů.

Cílová skupina: žáci vyššího stupně gymnázií a středních škol

Výukové metody: volné psaní, diskusní skupiny, hlasy okolí

Časová dotace: 90 minut

Prostředí + potřebné vybavení:

- místnost s možností flexibilního uspořádání stolů a židlí
- dataprojektor
- reproduktory
- počítač na projekci a přehrání videa
- připojení na internet

Pomůcky:

- tabule nebo flipchart
- politická mapa světa
- papíry na poznámky žáků („šmíráky“)
- lepící štítky post-it
- psací potřeby
- lepící guma
- nůžky
- powerpointová prezentace vybraných globálních problémů (příloha 1a)
- fotografie vybraných globálních problémů (příloha 1b)
- citáty o občanství (příloha 2)

2 Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011–2015.

Příprava:

V případě, že tato publikace neobsahuje pracovní tašku s materiálem k tomuto programu, je možné najít všechny přílohy na CD, které je umístěno na poslední straně publikace. V rámci přípravy si učitel potřebné materiály vytiskne a nakopíruje.

- připravit k promítnutí na počítači fotografie s globálními problémy (příloha 1a) / případně je mít vytištěné do ruky (viz příloha 1b) – celkem šest
- nachystat politickou mapu světa k promítnutí či zavěšení na stěnu
- připravit kopie s citáty (příloha 2) k rozvěšení na stěny – celkem sedm

Přehled aktivit:

Evokace

- VSTUPNÍ ASOCIACE 15 minut

Uvědomění si významu informací

- KOHO SE PROBLÉMY TÝKAJÍ A PROČ 25 minut
- HLASY OKOLÍ 35 minut
- CITÁTY (DOPLŇKOVÁ AKTIVITA) 15 minut

Reflexe

- VZKAZ SOBĚ 15 minut

Postup aktivit

Smyslem lekce je posílit u žáků porozumění globálnímu rozměru občanské identity a uvědomit si vlastní občanskou odpovědnost tváří v tvář globálnímu problému, který se nás jen zdánlivě netýká (např. chudoba v rozvojových zemích). Žáci se naučí identifikovat z mnoha variant konkrétní možnosti přímé akce při aktivním řešení vybraného globálního problému z pozice aktivního občana.

15
minut

VSTUPNÍ ASOCIACE

- Pomůcky:**
- dataprojektor
 - počítač
 - powerpointová prezentace vybraných globálních problémů (příloha 1a)
 - lepící štítky post-it
 - fotografie vybraných globálních problémů (příloha 1b)
 - papíry na poznámky žáků („šmíráky“)
 - psací potřeby

Připravíme k promítnutí fotografie (celkem šest, viz příloha 1a), které odkazují k vybraným globálním problémům (viz Rozšiřující informace pro učitele). Rozdáme žákům papíry na poznámky. Předtím, než fotografie žákům ukážeme, objasníme základy metody „volné psaní“, viz popis metod použitých v publikaci. Touto metodou pak budou žáci po dobu 30–60 sekund psát vše, co je ke každé fotografii napadá.

Zahájíme promítání a hlídáme stanovený čas u každé fotografie. V případě, že nemáme k dispozici promítací techniku, pracujeme s vytištěnými fotografiemi (příloha 1b).

Poté si společně se třídou opakovaně ukážeme fotografie a u každé vyzveme žáky, aby společně pojmenovali, o čem fotografie vypovídá, co je napadlo. Osvědčilo se ptát se vždy 2 až 3 žáků, nechat je přečíst jejich zápisy a pak případně požádat o doplnění, zda má někdo ještě jiný postřeh či asociaci.

Závěrem dáme žákům prostor na pojmenování jednotlivých problémů. Poté, co se třída shodne na pojmenování jednotlivých problémů, sepišeme je na barevné lepící štítky post-it. K ruce máme stručný popis každého problému s jeho lokalizací. Je dobré, abychom žákům při pojmenování každého problému uvedli pár vysvětlujících informací (viz Rozšiřující informace pro učitele).

KOHO SE PROBLÉMY TÝKAJÍ A PROČ?

Pomůcky:

- politická mapa světa
- papíry na poznámky žáků („šmíráky“)
- lepící štítky post-it
- tabule nebo flichart
- psací potřeby
- lepící guma

25
minut

Promítneme či vyvěsíme politickou mapu světa.

Vyzveme žáky, aby umístili jednotlivé lepící štítky post-it s vybranými problémy na mapu, tedy na místo, k němuž se tyto problémy váží.

Převzeme roli moderátora. Sdělíme žákům informaci v tomto duchu:

„Podle umístění štítků na mapě se může zdát, že se nás žádný z problémů přímo geograficky netýká. A mohli bychom proto povídání k tomuto tématu ukončit, neboť sami máme v České republice svých problémů dost a možná bychom se měli zaměřit spíše na ně. Přesto je ale velmi pravděpodobné, že se v tomto propojeném světě vzdálené problémy týkají i nás.“

Rozdělíme žáky do dvojic až trojic a vyzveme je, aby se pokusili zamyslet nad tím, jak se problémy dějící se daleko od nás mohou týkat i nás občanů České republiky.

Úkol:

Každá skupina zformuluje jeden jasný argument pro některé z problémů. Není nutno se zabývat všemi, ale je to možné. Argument má dávat přesvědčivou odpověď na otázku, proč se i zdánlivě vzdálené věci týkají přímo mě. Zatímco žáci pracují, učitel запиše názvy všech problémů na tabuli či na flipcharty na stěnách třídy. Žáci zapíší argument na list papíru, prezentují jej nahlas a umístí list k názvu daného problému v místnosti.

Poté vyzveme žáky, aby se prošli po třídě a pečlivě si přečetli jednotlivé argumenty. Žáci se následně postaví k tomu problému, který se jich může nejvíce dotýkat.

Vyzveme zástupce skupin, aby shrnuli, proč si daný argument vybrali.

TIP:
Mapu světa mohou v rámci přípravy na tento program po dohodě nakreslit žáci na tabuli.

HLASY OKOLÍ

Pomůcky:

- psací potřeby
- papír na poznámky dobrovolníka

Shrneme předchozí aktivitu a plynule navážeme na další. Oceníme, že žáci našli argumenty, které jsou přesvědčivé a ukazují, jak se tyto problémy týkají také jich samotných. Upozorníme, že ten, kdo chce být aktivní a problémy se zabývat, se může setkat jak s podporou, tak narazit na protesty svého nejbližšího okolí, a proto je dobré být na tyto názory předem připraven.

Zeptáme se celé skupiny, kdo je podle vlastního přesvědčení PRO zapojování se do řešení globálních problémů a kdo PROTI, a rozdělíme žáky do dvou skupin podle jejich odpovědí.

Informujeme žáky, že hledáme jednoho dobrovolníka a co od něj budeme chtít, a pak se zeptáme, kdo by měl o tuto roli zájem.

35
minut

TIP:

Dobrovolníka může-
me vybrat i tak, že se žáků
zeptáme, zda je tady někdo,
kdo sám váhá, zda se zapojovat,
či nikoli, a chce si utříbit argu-
menty. V případě, že nikdo
dobrovolníkem být nechce,
může tuto roli převzít
učitel.

Úkol pro dobrovolníka:

Dobrovolník bude člověk, který váhá, zda se do řešení problémů zapojit, či nikoliv. Bude poslouchat argumenty svých spolužáků a dělat si pečlivě poznámky. Na závěr diskuse shrne všechny argumenty PRO a PROTI.

Usadíme dobrovolníka na židli do čela místnosti. Před ním se do půlkruhu usadí ostatní.

Připomeneme, že dobrovolník představuje kohokoliv z žáků, kdo váhá mezi tím, zda se nás problémy světa nějak týkají, či ne, zda má vůbec smysl se nějak aktivně podílet na jejich řešení. Dobrovolník si může vybrat sám jeden z problémů, k němuž mu mají ostatní argumentovat. Nebo lze z daných problémů jeden problém vybrat i společně s celou třídou, nejlépe takový, který je blízký největšímu počtu žáků.

Vyzveme ostatní žáky, aby reprezentovali tato PRO a PROTI hlasy okolí k danému problému, podle toho, k jakému stanovisku se na začátku této aktivity přihlásili (v případě, že jsou skupiny příliš nerovnoměrné, je možné žáky rozdělit losováním). Žáci budou následně stručně a věcně promlouvat k žákovi v čele místnosti a argumentovat pro to, aby se zapojil/nezapojil do řešení problému).

Pravidla této aktivity:

- Každý výrok žáků začíná oslovením dobrovolníka jeho jménem (např. Karel) a slovy:

Karle, já jsem PRO se zapojit, protože...

Karle, já jsem PROTI se zapojit, protože...

- Žáci komentují jen výroky, nikoli ty, kteří je vyřkli.
- Žáci mluví po jednom, mohou hovořit i opakovaně. Argumenty PRO a PROTI mohou být samozřejmě inspirovány i argumenty zavěšenými na stěnách. Dobrovolník za každý argument poděkuje a požádá o další argument. Úkolem dobrovolníka je na argumenty nereagovat, jen pozorně poslouchat a dělat si poznámky o zajímavých argumentech pro a proti.

Pro větší motivaci můžeme žákům sdělit, že: *V této aktivitě si zároveň procvičíme schopnost argumentace – umět vyslovit a také obhájit svůj názor. Tato dovednost se nám může hodit nejen v životě, ale také i v naší budoucí práci.*

Necháme probíhat aktivitu podle potřeby a toho, jak se žáci zapojují. Na závěr vyzveme dobrovolníka, aby shrnul argumenty PRO a PROTI. Dobrovolník popíše, které argumenty mu přišly podstatné, které argumenty mu přišly emocionální a které by jej buď odradily, nebo naopak motivovaly se zapojit.

Závěrem aktivity Hlasy okolí můžeme promítnout videa vážící se k vybranému globálnímu problému a uvést příklady toho, jak je možné se podílet na jeho řešení.

VIDEA:

1. Poškození životního prostředí – Zábavná videa o třídění odpadu – EKOKOM:
<http://tinyurl.com/pl677v9>
2. Bezpečnost ve světě – k tomuto tématu doporučuje zavítat na stránky: Světové dny za mír a násilí, aktivity, do kterých se mohu zapojit, programy pro školy:
<http://www.svetbezvzalek.cz/cs/aktivity>
3. Porušování lidských práv – Videokampaň o porušování lidských práv v Bělorusku v duchu ledního hokeje v době, kdy tato země pořádala světový šampionát:
<http://beloruskastridacka.cz/>
4. Nízká míra vzdělání – Video o projektu Postavme školu v Africe:
<http://www.youtube.com/watch?v=zfva9I8bDoc>
5. Chudoba – Klipy kampaně Česko proti chudobě (celkem 17 videí, např. TV Botswana, Street Children, Coffee, atp.):
<http://www.ceskoprotichudobe.cz/?id=112-klipy&klip=1#top>
6. Dětská práce – Video o zónách bez dětské práce:
<http://tinyurl.com/mv8beso>

Pozn.: Více videí a odkazů na iniciativy zabývající se vybranými globálními problémy najdete v části Rozšiřující informace pro učitele.

Reflexe aktivity:

Žáci si po ukončení aktivity napíší na papír minimálně 3 argumenty PRO obhajobu občanské angažovanosti. Můžeme je pak vyzvat k dobrovolnému zveřejnění.

TIP:
Pokud zjistíme, že třída není schopna argumentovat, můžeme jako náhradní variantu použít záložní aktivitu řešící daný problém. Inspiraci můžeme najít v publikacích věnujících se zmíněným problémům. Publikace globálního rozvoje a vzdělávání jsou k dohledání na webu: www.globalnirozvojovevzdelavani.cz, v sekci GRV materiály - GRV prakticky.

CITÁTY (DOPLŇUJÍCÍ AKTIVITA)

- Pomůcky:**
- citáty o občanství (příloha 2)
 - psací potřeby
 - papíry na poznámky žáků („šmíráky“)
 - tabule nebo flipchart

Rozmístíme po učebně vytištěné citáty (příloha 2) a požádáme žáky, aby si prošli třídu a přečetli jednotlivé citáty významných osobností. U každého z citátů by měli najít, jaké občanské vlastnosti (ctnosti) jsou v nich jmenovány. Jednotlivé občanské ctnosti (viz Rozšiřující informace pro učitele) si žáci zapisují. Poté, co obejdou všechny a udělají si poznámky, se žáci vrátí zpět na své místo v půlkruhu. Necháme postupně citáty zaznít a požádáme žáky, aby sdělili, co za občanské ctnosti a dobré vlastnosti v citátu odhalili. Tyto je dobré zapisovat společně na tabuli či velký papír.

15
minut

15
minut

VZKAZ SOBĚ

- Pomůcky:**
- psací potřeby
 - papíry na poznámky žáků („šmíráky“)

Shrneme průběh lekce a vyzveme žáky, aby si každý vzal papír a tužku. Úkolem je napsat sám/sama sobě krátký vzkaz (ponaučení), které si z lekce pro svůj osobní i občanský život chtějí odnést. Sami vyhodnotíme, zda necháme vzkazy zcela soukromé, či požádáme žáky o případné uveřejnění vzkazů (např. nalepením na velký arch papíru s nadpisem Vzkazy sobě).

Na závěr vyzveme žáky, aby si zkusili vzpomenout, co bylo cílem této lekce, a případně přidáme vlastní komentář v tomto duchu:

„Cílem bylo ukázat si, že i zdánlivě vzdálené a složité problémy světa se nás mohou osobně týkat. A že vždy máme šanci s nimi i ze své pozice něco začít dělat. Důrazněji řečeno, poučením z lekce může být, že každý člověk a občan má určitou mravní zodpovědnost nebýt pasivní, a tedy se angažovat jakýmkoliv způsobem ve prospěch okolí, druhých lidí a globálně sdílených hodnot.“

SEZNAM PŘÍLOH NA PŘILOŽENÉM CD

- Příloha 1a – powerpointová prezentace vybraných globálních problémů
- Příloha 1b – fotografie vybraných globálních problémů
- Příloha 2 – citáty o občanství

METODICKÉ POZNÁMKY

Aktivitu Citáty doporučujeme kvůli časové náročnosti programu vypustit. Lze ji zařadit jako doplňkovou aktivitu nebo použít samostatně, například jako evokaci na začátku hodiny navazujícího programu.

POZOR! Je vhodné, abychom žákům dokázali vysvětlit jemný rozdíl mezi v České republice spíše diskreditovaným pojetím aktivismu, které bývá často mylně zaměňováno za radikalismus či extremismus, a mezi skutečným a uvědomělým projevem aktivního občanství a dovedným vstupováním občanů do veřejného prostoru.

Učitel by měl předem projít podklady k vybraným globálním problémům, viz Rozšiřující informace pro učitele a internetové odkazy. Problémy jsou vybrány tak, aby zastupovaly témata, která mohou být žákům blízká a srozumitelná. Předložený výběr však ani zdaleka nereprezentuje všechny globální problémy světa.

Mezi vybrané problémy patří: chudoba, nízká míra vzdělání, dětská práce, poškozování životního prostředí, bezpečnost ve světě, porušování lidských práv.

Rozšiřující informace pro učitele

Vybrané globální problémy:

POŠKOZOVÁNÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Změna klimatu

Změna klimatu patří mezi nejzávažnější globální problémy.³ Klima je velmi důležitou podmínkou života na Zemi. Již v minulosti docházelo k jeho výkyvům. Lidstvo samotné však nikdy nečelilo změně klimatu více než o 2° C. Globální podnebí je ovlivněno těmito faktory: sklon zemské osy, intenzita slunečního záření, koncentrace skleníkových plynů – ty jsou významné pro udržování průměrné teploty na Zemi. Bez skleníkových plynů by byla průměrná teplota na Zemi o 30° C nižší – tedy pod bodem mrazu.⁴

Změna klimatu a její důsledky:

- Ledové čepičky na pólech roztávají
- Ledovce na celém světě se zmenšují
- Kvůli tání ledovců na pólech se mořská hladina zvyšuje dvakrát rychleji než před padesáti lety
- Začal tát ohromný ledový příkrov Grónska
- Odhaduje se, že se změnou klimatu se zvýší intenzita a četnost extrémních povětrnostních jevů
- Zvýší se počet lidí bez přístupu k vodě
- Hrozí snížení produkce potravin (pokud průměrná teplota vzroste o více než 3,5 °C)
- Pravděpodobnost šíření tropických nemocí jako malárie a horečka dengue
- Častější vlny veder
- Do roku 2050 by mohlo dojít k vyhynutí 1/3 biologických druhů na Zemi – nejvíce jsou ohroženi lední medvědi, tuleni, mroži a tučňáci
- Okyselení oceánů kvůli nárůstu koncentrace CO₂
- Změny teplot oceánů mohou vést k zániku Golfského proudu
- Oteplení atmosféry o několik stupňů Celsia do konce 21. století
- Zvětší se rozdíly mezi suchými a vlhkými oblastmi
- Více regionálních konfliktů, hladomorů, vznik tzv. environmentálních uprchlíků

Užitečné odkazy:

- Změna klimatu. O co vlastně jde?: <http://tinyurl.com/lvvynzd>
- Je globální změna klimatu? Jak se změna klimatu projevuje – informace z mezivládního panelu pro změnu klimatu: <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/fakta/zmena-klimatu>
- Mezivládní panel pro změnu klimatu: <http://www.ipcc.ch/>
- Jaké problémy jsou spojené s kvalitou životního prostředí? <http://www.rozvojovka.cz/zivotni-prostredi>
- Program OSN pro životní prostředí: <http://www.unep.org/climatechange/>
- Článek nezávislého analytického centra Glopolis: <http://glopolis.org/cs/clanky/rozmanite-zemedelstvi-jako-odpoved-na-menici-se-klima/>

3 Změna klimatu. In: Ministerstvo životního prostředí [on-line]. 2008–2014

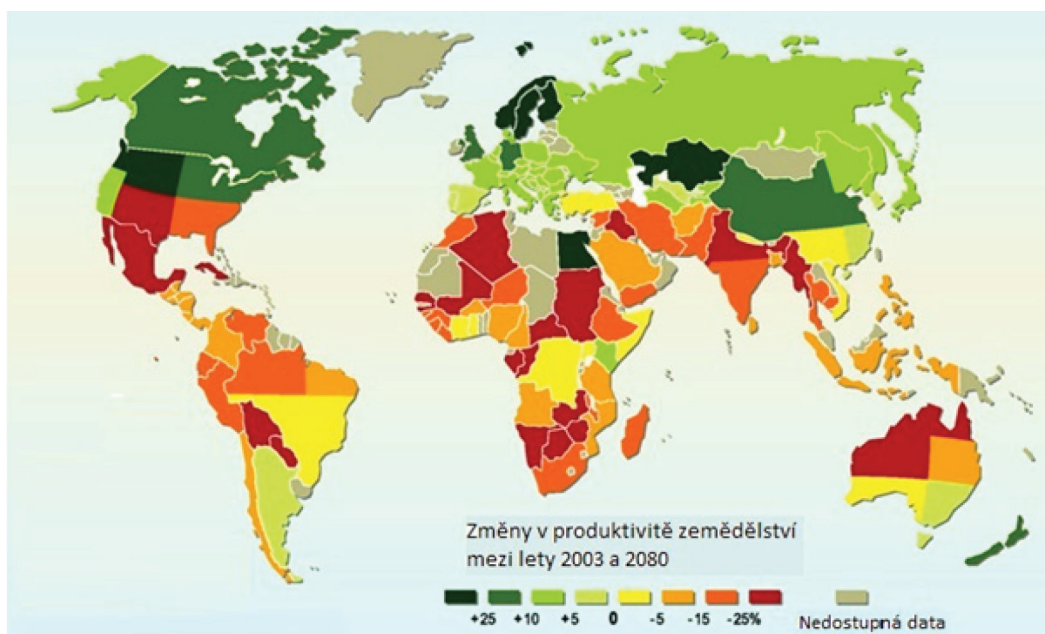
4 Je globální změna klimatu?. In: ZMĚNAKLIMATU.CZ [on-line]. Není k dispozici

- Tisková zpráva o změně klimatu:
<http://glopolis.org/cs/clanky/tz-ipcc-o-zmene-klimatu-vime-stale-vice/>

Videa k tématu:

- Klimatické zařízení má poruchu: jak funguje klima na Zemi, jaké problémy může způsobovat globální oteplování:
<https://www.youtube.com/watch?v=a-CHTLPEiRs>
- Cena vody: informace, kolik lidí na světě nemá přístup k pitné vodě a jak to souvisí s námi: <http://www.youtube.com/watch?v=kC9Sulmq-IY>
- Není zítra – animovaný film o vyčerpávání přírodních zdrojů:
<http://tinyurl.com/k4wxmyr>

Předpokládaný dopad klimatických změn na zemědělské výnosy

Obrázek č. 1: Předpokládaný dopad klimatických změn na zemědělské výnosy⁵

Znečištění ovzduší

Se znečišťováním ovzduší je také spojeno tzv. globální stmívání. Jedná se o jev, kdy se snižuje množství slunečního záření dopadajícího na Zemi. Poprvé byl tento jev zpozorován začátkem 90. let 20. století. Příčinou tohoto jevu je změna ve složení pevných částic v oblacích za několik desítek let. Uvádí se, že globální stmívání narušilo pohyb úrodných dešťů v oblasti afrického Sahelu v posledních 20 letech 20. století. Došlo také ke snížení výparu vody. Objevují se tvrzení, že tento jev jde proti globálnímu oteplování, dochází tedy k jejich vzájemné neutralizaci.⁶

⁵ Převzato a upraveno podle: Projected Impact of Climate Change on Agricultural Yields. 2007

⁶ Globální stmívání. In: Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-

Produkce odpadu

Lidstvo vyprodukuje ročně více než miliardu tun odpadu. Největšími producenty pevného domovního odpadu jsou nejvyspělejší státy. Na prvním místě se nachází Spojené státy americké a za nimi je Čína.⁷ Kromě odpadu na pevnině můžeme nalézt obrovské množství odpadků i v oceánu. V roce 2000 objevil amatérský vědec Charles Moore asi 1 600 km od pobřeží Kalifornie masu odpadků. Lidé ročně vyhodí do moře tisíce tun plastů. Odpady v moři se hromadí v místě, kde se setkávají mořské proudy. Ty se následně vlivem rotace Země stáčí a vytvářejí obrovský vír nazývaný gyros. Velikost tzv. velké tichomořské odpadkové skvrny je 3,4 milionů kilometrů čtverečných. Podobných gyrů je v oceánech asi 5.⁸

Důsledky odpadů na životní prostředí:

Úhyn ryb, výskyt onemocnění u lidí a zvířat, zanášení koryt řek, vsakování nebezpečných látek do půdy.⁹

Proč třídit?

Když třídíme odpad, umožňujeme jeho recyklaci a získáme tak nové zdroje surovin a energie. Snížíme tím také počet skládek. Důvody pro třídění odpadu jsou jak ekonomické, tak ekologické.¹⁰ Jak uvádí evidenceodpadu.cz: „Víte, že např. recyklace 1 tuny skla ušetří přes 400 kg exhalací CO₂ (oxidu uhličitého) nebo že z 10 recyklovaných časopisů se dá vyrobit krabice na televizi anebo že 30 recyklovaných PET lahví stačí k výrobě 1 fleecové bundy (na tričko jich stačí 5)?“

Užitečné odkazy:

- Klíčové indikátory životního prostředí České republiky:
<http://issar.cenia.cz/issar/page.php?id=1610>

Videa k tématu:

- Globální problémy lidstva: Soutěž o nejlepší videospot:
<http://www.youtube.com/watch?v=HDE-2pru414>
- Člověk a jeho vztah k planetě:
<http://www.seberizeni.cz/clovek-a-jeho-vztah-k-planete/>
- EKOKOM: Systém zpětného odběru EKO-KOM:
<http://www.youtube.com/watch?v=tBfH45Wi5gQ>
- Nejčastější mýty o třídění odpadu:
<http://www.youtube.com/watch?v=GdlR3qj2y2k>
- TV spot ZVÍŘATA – o třídění odpadu:
<http://www.youtube.com/watch?v=lhWjsbwsUCg>
- Zábavná videa o třídění odpadu – EKOKOM:
<http://tinyurl.com/pl677v9>

7 Lidstvo ročně vyprodukuje více než miliardu tun odpadu. Na samém vrcholu jsou Američané. IHNED.cz [on-line]. 2014

8 Sedmý kontinent je z odpadků. Má čtyřikrát větší rozlohu než Německo. NATIONAL GEOGRAPHIC ČESKO [on-line]. 2012

9 Odpady – na životní prostředí dopady. In: Ekologické centrum Most [on-line]. 2013

10 Proč třídit odpad?. In: Evidence odpadu [on-line]. 2013

Degradace a úbytek půdy

Půda je jedním z nejvýznamnějších zdrojů. Umožňuje existenci veškerého života a rozvoj civilizací. Má také důležitou hydrologickou a vodohospodářskou funkci.¹¹ Mezi největší hrozby degradace půdy patří přeměna úrodných půd na poušť neboli „desertifikace“. Patří sem také eroze půdy, způsobená odlesňováním nebo nevhodným způsobem obhospodařování a větrnou erozí. Dochází také k zasolování a okyselování půd. Jedná se zejména o důsledek lidské činnosti.¹²

Užitečné odkazy:

- Degradace půdy trvá – Češi proto chtějí oživit evropskou směrnici, která ji má chránit: <http://tinyurl.com/kkut7xx>
- World Wild Fund: fakta o erozi a degradaci půdy: <http://tinyurl.com/degradace>
- Úbytek půdy je stále alarmující: http://www.mzp.cz/cz/articles_091123_Zemedelec

Videa k tématu:

- Degradace půdy a její ochrana: video vzniklo v rámci tzv. Global Soil Week 2012: <http://tinyurl.com/ochrana-pudy>
- Video o ohrožení půdy: Přidej se!: <http://tinyurl.com/omm2pbx>

Kácení tropických deštných lesů

Tropické deštné lesy patří mezi ekosystémy s nejrozmanitějšími druhy rostlin a živočichů. Mnohé z nich člověk ještě neobjevil. Ze všech pevninských ekosystémů je v tropických deštných lesích uloženo nejvíce uhlíku. Tyto zásoby uhlíku jsou nezbytné pro udržení stability klimatu na Zemi. Při kácení a následném pálení tropických deštných lesů dochází k uvolňování uhlíku do atmosféry, kde se zvyšuje jeho koncentrace, a tím dochází k oteplování zemského povrchu.¹³

Tropické deštné lesy mají svoji významnou úlohu pro udržení života na Zemi. Jsou významným zdrojem přírodních léčiv a producentem kyslíku.¹⁴ Také jsou přirozenými rezervoáry vody.

Důvody kácení tropických deštných lesů:

Těžba dřeva, nerostných surovin, chov dobytka, pěstování plodin – např. palmy olejné, stavba komunikací, přehrad apod.¹⁵

Užitečné odkazy:

- Jiný úhel pohledu na ochranu pralesů: Ochrana pralesů ubírá prostředky potřebnější jinde: <http://tinyurl.com/pralesy>
- Informace k problematice palmového oleje: <http://glopolis.org/cs/palmovy-olej/>

Jak se zapojit:

- Kampaň Green Peace – zapojte se do ochrany pralesů: <http://tinyurl.com/zapojtese>
- Rychlost kácení tropických deštných lesů: <http://tinyurl.com/fotbalhriste>

11 VAŠKŮ, Zdeněk. Půda je nenahraditelná. In: Ekolist.cz [on-line]. 03/2008.

12 Degradace půdy. In: Vítejte na Zemi... [on-line]. 2013

13 Ochrana pralesů. In: Greenpeace [on-line]. 2011

14 Tropický deštný les. In: Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-

15 Problematika kácení tropických pralesů. In: Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-. Different Life, 2014

BEZPEČNOST VE SVĚTĚ

Globální bezpečnost

Pod pojem globální bezpečnost patří nejen ozbrojené konflikty a terorismus, ale také šíření konvenčních a nekonvenčních zbraní a šíření pandemie HIV/AIDS. Bezpečnost je nezbytnou podmínkou pro rozvoj a rozvoj může významně přispět k bezpečnosti jak v rozvojových, tak v rozvinutých zemích.

Ozbrojené konflikty:

Řada současných konfliktů má svůj původ v bipolárně rozděleném světě za studené války a je také spojena s procesem dekolonizace. Řada v té době vzniklých režimů se orientovala na spolupráci se supervelmocemi, a to za jakýchkoliv podmínek. Výsledkem bylo drancování nerostného, kulturního bohatství a dovoz vojenského materiálu ze strany spolupracujících zemí.

Od roku 1945 probíhalo 90 % válek právě v rozvojových zemích. Povaha válek se změnila z mezistátních na vnitrostátní ozbrojené konflikty.

Podle Rozvojovky.cz „proběhlo v devadesátých letech minulého století na čtyřicet ozbrojených konfliktů menšího rozsahu, v rámci kterých přišly o život více jak dva miliony lidí a které vyprodukovaly na dvacet milionů uprchlíků či IDP (internally displaced people – lidí vyhnaných z jejich domovů v rámci určitého státu).“¹⁶

Obchod se zbraněmi

Kontrola obchodu se zbraněmi je důležitou prevencí ozbrojených konfliktů. Největší podíl vojenských výdajů na HDP mají některé z nejméně rozvinutých zemí světa, jako například Severní Korea, Angola, Kolumbie. Také případů, kdy vyspělé země prodávaly/jí zbraně do zemí s nedemokratickými režimy, je spousta.

Například:

- Velká Británie – vývoz ručních zbraní do západní Afriky (v té době vrcholící genocida v Sierra Leone).
- Rusko – obchodní kontrakt s Etiopií – v té době měla Etiopie konflikt s Eritreou.
- Čína – největší světový vývozce zbraní do zemí třetího světa.
- Česká republika – posílání zbraní do oblastí jako Alžírsko, Gruzie, Srí Lanka, Severní Korea, Kongo.

Terorismus

Problematika terorismu je velmi široká. Spadá sem státem podporovaný terorismus i teroristické skupiny. Ty mohou mít větší vliv než mnohé národní státy. Pro vznik teroristických skupin či jiných kmenových, náboženských nebo mocenských skupin jsou velmi nebezpečné tzv. failed states (zhroucené státy). Jedná se o země, které nemají kontrolu nad značnou částí vlastního území a nejsou schopné plnit základní funkce státu. V důsledku této situace mohou teroristické skupiny působit nerušeně na svém nebo cizím území. Příklady států, které nemají kontrolu nad vlastním územím: Somálsko, DR Kongo, Jemen, Afghánistán,¹⁷... Často se také mluví o státech, které terorismus podporují – patří mezi ně Kuba, KLDK, Irán, Sýrie, Súdán.

Jako příčiny terorismu se uvádějí chudoba, nedostatečná zdravotní péče, přístup ke vzdělání, nedostatečná svoboda, chybějící politická práva a nemožnost místních obyvatel vést důstojný život. Jednou z příčin jsou i extrémní projevy politického islámu – v zemích

16 Globální bezpečnost a rozvoj. In: Rozvojovka [on-line]. 2010

17 The Failed States Index 2013. In: The Fund for Peace [on-line]. 2014

s nedemokratickým režimem se náboženství stává jedinou oblastí, kterou stát nemůže regulovat. Náboženská sféra se tak stává útočištěm radikálů kvůli nemožnosti prosazovat alternativní názory formou legální politické opozice. “Přitom podíl nejméně rozvinutých zemí na terorismu, především v subsaharské Africe, byl a je téměř nulový.”¹⁸

Prevence konfliktů:

Cílem **preventivní diplomacie** je bránit vzniku sporů, popřípadě předejít jejich přeměně v ozbrojený konflikt. Pokud už konflikt propukl, je úkolem preventivní diplomacie jeho rozsah omezit.¹⁹

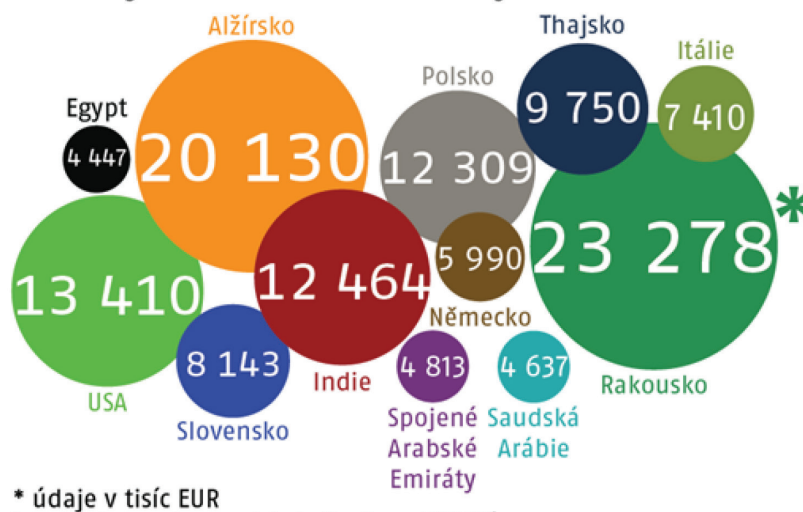
Vývoz českých zbraní do zahraničí

Až třetina českých zbraní je vyvážena do zemí, kde hrozí jejich zneužití proti lidským právům. Mezi tyto země patří Jemen, Alžírsko, Egypt, Bahrajn apod. Vývoz českých zbraní do těchto zemí je historicky podmíněn. Již v době ČSSR byly zbraně vyváženy do Egypta a Sýrie. V současnosti obchodní spolupráce mezi těmito zeměmi stále přetrvává. Na skutečnost, že Česká republika vyváží zbraně do zemí, kde nejsou dodržována lidská práva, dlouhodobě upozorňuje organizace Amnesty International.²⁰

Česká republika se také potýká s blokadou exportu českých zbraní ze strany Německa jako tranzitní země. Nedávným případem může být také zastavení vývozu českých zbraní do Egypta, kde probíhaly silné nepokoje. Není to první případ tohoto druhu.²¹

Česká republika vyváží zbraně do následujících zemí: Uzbekistán (dětská práce na bavlníkových plantážích), Srí Lanka (2008 – zabíjení civilistů při útoku vlády na Tamilské tygry), Azerbajdžán (uvalené ozbrojené embargo od Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě).²²

Dvanáct největších dovozců českých zbraní za rok 20

Obrázek č. 2: Dvanáct největších dovozců českých zbraní za rok 2011²³

18 Globální bezpečnost a rozvoj. In: Rozvojovka [on-line]. 2010

19 Mír a bezpečnost: Prevence konfliktů. In: Informační centrum OSN v Praze [on-line]. 2005

20 Víc než třetina českých zbraní opět skončila v „rizikových“ zemích. In: Česká televize: ČT24 [on-line]. 2014

21 Německo blokuje export zbraní České zbrojovky. In: Aktuálně.cz [on-line]. 1999

22 TKÁČ, Peter. Vývozy zbraní z České republiky – niet načo byť hrdý. In: Different Fest: Jsou tradice, o které nestojíme [on-line]. 2013-05-20

23 TKÁČ, Peter. Vývozy zbraní z České republiky – niet načo byť hrdý. In: Different Fest: Jsou tradice, o které nestojíme [on-line]. 2013-05-20

Užitečné odkazy:

- Světový mírový index – analyzuje nejvíce a nejméně mírumilovné země a snaží se změřit ekonomický dopad násilí:
<http://www.svetbezvalek.cz/cs/zprava/svetovy-mirovy-index-2010>
<http://www.visionofhumanity.org/#/page/news/949>
- Konflikty v Africe – jejich historie, příčiny a konkrétní příklady:
<http://www.zemepis.com/kntafriky.php>
- Mír a bezpečnost – role OSN při udržování mezinárodního míru:
<http://tinyurl.com/nj8dqkt>
- Globální bezpečnost a rozvoj – popis současných bezpečnostních rizik:
<http://www.rozvojovka.cz/globalni-bezpecnost-a-rozvoj>
- Mapa vnitřně přesídlených osob v důsledku konfliktu a násilí:
<http://tinyurl.com/nzjabl4>
- Mapa probíhajících konfliktů ve světě: <http://tinyurl.com/ok67vpp>
- Článek o prodeji zbraní ČR do zemí s autoritativními režimy:
<http://tinyurl.com/zbranecr>
- The Failed States Index 2013 – pořadí tzv. zhroucených států a mapa znázorňující míru stability jednotlivých zemí: <http://ffp.statesindex.org/rankings-2013-sortable>
- Informace o zbraních a konfliktech: <http://www.amnesty.cz/tema/6>

Jak se zapojit:

- Světové dny za mír a násilí, aktivity, do kterých se mohu zapojit, programy pro školy: <http://www.svetbezvalek.cz/cs/aktivity>

PORUŠOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV

Základní lidská práva náleží každému člověku všude na světě – jsou univerzální a nedělitelná. Přesto dochází k porušování základních lidských práv na mnoha úrovních dnes a denně.

Lidská práva:

- vycházejí z hodnot důstojnosti, svobody a rovnosti všech lidí
- jsou chráněna právem – mezinárodním a v mnoha zemích i vnitrostátním, ústavním právem,
- zavazují státy (vůči jednotlivcům) – ukládají jim povinnosti provádět konkrétní opatření pro zajištění lidských práv a zároveň státům určitá nakládání s jejich obyvateli zakazují,
- můžeme chápat jako způsob, jakým lze ukázat či stanovit základní pravidla chování spravedlivé a svobodné společnosti, a to z pohledu jednotlivce,
- jsou chápána jako univerzální, tedy použitelná ve všech koutech světa na všechny lidi bez rozdílu,
- jsou navzájem provázaná, užívání jednoho práva vede k lepšímu přístupu k dalším lidským právům, a naopak odepření jednoho se dotkne většinou i dalších práv,
- jsou sepsána ve Všeobecné deklaraci lidských práv a v mezinárodních lidskoprávních úmluvách.

Nicméně:

- to, že vycházejí z důstojnosti a rovnosti všech lidí, neznamená, že všichni lidé

a skupiny obyvatel mají přístup ke všem lidským právům bez diskriminace na základě své víry, pohlaví, barvy pleti, sexuální orientaci, národnosti apod.,

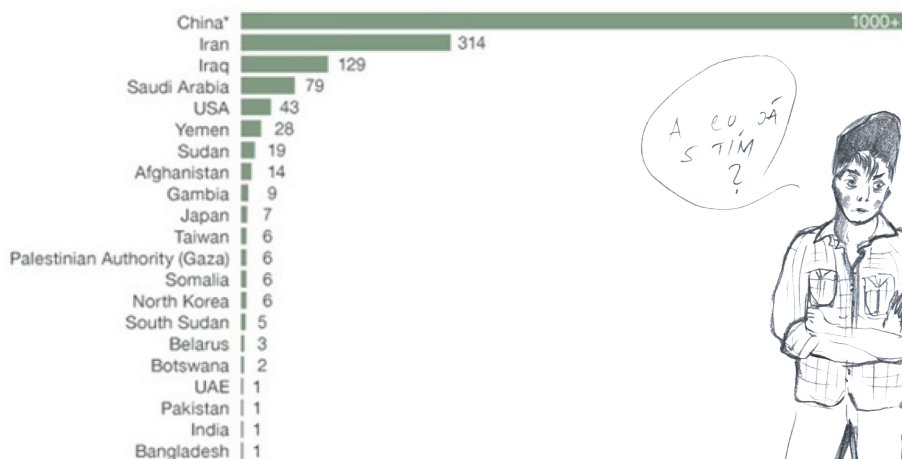
- to, že jsou formálně chráněna mezinárodním právem, které je pro státy závazné, ještě neznamená, že se státy právem vždy řídí a v praxi lidská práva skutečně dodržují,
- to, že nám svým způsobem ukazují minimální pravidla pro vztahy ve společnosti (státu), neznamená, že jsme vždy schopni podívat se na relevantní otázky optikou lidských práv,
- to, že jsou chápána jako univerzální, neznamená, že neexistují státy, jejichž představitelé využívají, ale i zneužívají svých náboženských a kulturních tradic k odůvodňování i hrubých porušování lidských práv,
- to, že byla jednou sepsána a považována za vzájemně provázaná, ještě neznamená, že by nějaký takový seznam byl konečný nebo neměnný, nebo obsah jednotlivých práv definitivní.²⁴

Příklady témat, jimiž se ochránci lidských práv zabývají:

- svoboda slova
- práva žen
- práva dětí
- trest smrti²⁵
- diskriminace
- práva uprchlíků a migrantů

Jedním z často diskutovaných témat je institut trestu smrti. Níže uvádíme indikativní přehled počtu popravených vězňů za rok 2012.

Počet poprav ve vybraných zemích v roce 2012

Obrázek č. 3: Počet poprav ve vybraných zemích v roce 2012²⁶

24 Převzato z: Lidská práva v kostkách. In: Lidskaprava.cz, [on-line]. Nedatováno

25 Mapa států, které vykonávaly popravy v roce 2013: <http://www.businessinsider.com.au/countries-lead-the-world-in-executions-2014-3>; Interaktivní mapa trestů smrti ve světě: <http://www.lidskaprava.cz/student/vsechna-temata/interaktivni-mapy/mapa-trestu-smrti-ve-svete>

26 Převzato a upraveno dle: BBCimg.co.uk: Prisoners executed around the world, 2012. [on-line]. 2012

Příklad porušování lidských práv v Bělorusku:

V Bělorusku vládne od roku 1994 Alexandr Lukašenko, který dva roky po svém zvolení do funkce prezidenta rozpustil parlament a ústavní soud a zavedl centralizovaný autoritářský prezidentský systém. Bělorusko je typickým příkladem země, které se po rozpadu východního bloku nepodařilo začít budovat demokracii. Naopak se zde stále drží praktiky nejrůznějších represí vůči politické opozici i občanským aktivistům, kteří pro autoritářský režim znamenají hrozbu jakožto kriticky smýšlející a aktivní jedinci ochotní obětovat se pro změnu světa, ve kterém žijí.

Vlna represí postihuje Bělorusko tradičně v povolebním období, zmanipulované soudní procesy s politickými oponenty nejsou ničím neobvyklým, stejně jako tvrdé zátky policie vůči poklidným demonstracím. Běloruské úřady taktéž sahají k potlačování

lidskoprávních aktivistů, které většinou vyhošťují ze země, aby nemohli podávat zprávy o situaci uvnitř země světovému tisku či na půdě OSN. Např. se jedná o případ ruského právníka Andreje Jurova stojícího v čele mezinárodní pozorovací skupiny, která mapovala situaci po volbách v roce 2011. Lze nalézt zhruba sto nevládních organizací urgujících OSN, aby přijala rezoluci o porušování lidských práv v Bělorusku, která by vytvořila mezinárodní tlak na stávající režim.

Lukašenko, poslední diktátor v Evropě, je v současné době zrnkem mezi dvěma mlýnskými koly. Jedním je západní svět, především EU a USA, který v pobouření nad porušováním lidských práv zmrazil všechny běloruské účty. Stejně tak i vyhlídky na půjčky z Mezinárodního měnového fondu, které by mohly Lukašenkovi pomoci z neutěšené ekonomické situace. Druhým kolem je pak Rusko, které díky běloruské energetické závislosti na něm sleduje vlastní cíle – ovládnout běloruský kapitál.

Bělorusko tedy stojí na prahu, jednou cestou je postupný prodej vlastního kapitálu Rusku a získání posledních dnů navíc pro prezidenta Lukašenka za cenu ztráty vlastní nezávislosti. Druhou pak propuštění všech politických vězňů, zrušení cenzury a ústup od brutálních praktik autoritářského prezidentského systému.²⁷

Užitečné odkazy:

- Ombudsman – veřejný ochránce práv v ČR. Na této stránce jsou přehledně seřazena různá praktická právní témata a možnosti jejich řešení (bydlení, domácí násilí, exekuce, pracovní právo – nespravedlivá odměna, šikana na pracovišti...): <http://www.ochrance.cz/?id=51>
- Právní on-line poradna v oblasti bydlení, zaměstnanosti, diskriminace, práv pacientů atp.: <http://poradna-prava.cz/>
- Články o nejrůznějších lidskoprávních tématech. „Pět nejčastějších způsobů zastrážování novinářů. Boj za zrušení trestu smrti v karibské oblasti...“ a mnohé další: <http://www.lidskaprava.cz/student/vsechna-temata/clanky>
- Časopis zaměřený na lidská práva. Článek o vietnamském blogerovi, rozhovor s novinářkou Petrou Procházkovou o Rusku a Afghánistánu nebo také o tom, kde se nacházejí hranice svobody slova?: <http://www.lidskaprava.cz/existence>
- Liga lidských práv – akční nezávislá organizace hájící práva a svobody: <http://llp.cz/>
- Časopis stručně mapující kontroverzní témata: <http://spolecnekrozmanitosti.cz/magaziny/>
- Český helsinský výbor – monitoruje a analyzuje lidská práva: <http://helcom.cz/>

27 <http://www.clovekvtsni.cz/cs/lidska-prava/zeme/belorusko>

- Centrum pro lidská práva a demokratizaci provádí v oblasti lidských práv výzkum – podrobnější, složitější informace: <http://www.centrumlidskaprava.cz/>
- Mapa zobrazující stav ratifikace vybraných mezinárodních úmluv o lidských právech: <http://www.lidskaprava.cz/student/uvod-do-lidskych-prav/interaktivni-mapy>

Jak se zapojit:

- Co můžu udělat já?:
<http://www.lidskaprava.cz/student/uvod-do-lidskych-prav/tvoje-akce>
- Možnost podpořit nespravedlivě odsouzené. Za méně než tři minuty je možné vyjádřit svou podporu, zájem o případ a připojit svůj podpis:
<http://www.3minutystaci.cz/>
- Promítmi i Ty – film o lidských právech. Spolužákům, kamarádům, v kavárně...:
<http://www.jedensvet.cz/pit/>
- Inspirace příběhy obyčejných lidí, kteří se postavili proti porušování práva:
<http://www.hrdinou.cz/o-projektu>
- Amnesty International – jedna z nejznámějších lidskoprávních organizací na světě. Informace o tom, co se děje ve světě, i možnost zapojit se jako dobrovolník:
<http://www.amnesty.cz/lidska-prava-ve-svete>

Videa k tématu:

- Video o tom, jak jsou Belgičané ochotní chránit svá práva:
<http://tinyurl.com/ochranaprav>
- Videokampaň o porušování lidských práv v Bělorusku v duchu ledního hokeje v době, kdy tato země pořádala světový šampionát: <http://beloruskastridacka.cz/>
- Spot k iniciativě hrdinou.cz: www.nebudbecko.cz

NÍZKÁ MÍRA VZDĚLÁNÍ

Všeobecná deklarace lidských práv OSN řadí přístup ke vzdělání mezi základní lidská práva. Vzdělání je základem pro snižování chudoby a nerovnosti, lepší zdraví, schopnost používat nové technologie a vytvářet či šířit užitečné znalosti. Základní vzdělání je vstupní branou k dalšímu vzdělávání a tím i k rozvoji celé společnosti.

Mezi lety 2000 a 2011 poklesl počet dětí bez možnosti získat základní vzdělání ze 102 na 57 milionů (z toho polovina z nich žije v konfliktních oblastech). Tento trend poklesu se však zpomaluje. 250 milionů dětí ve školním věku neumí číst, psát a počítat.²⁸ Víte, že v roce 2011 bylo na světě 14 zemí, kde do školy nedocházelo více než 1 milion dětí?

Víte, že ve třetině zemí světa má pedagogické vzdělání méně než 75 % učitelů?

Víte, že jen 41 ze 150 (monitorovaných) zemí světa vynaloží na vzdělání více než 6 % svého HDP?

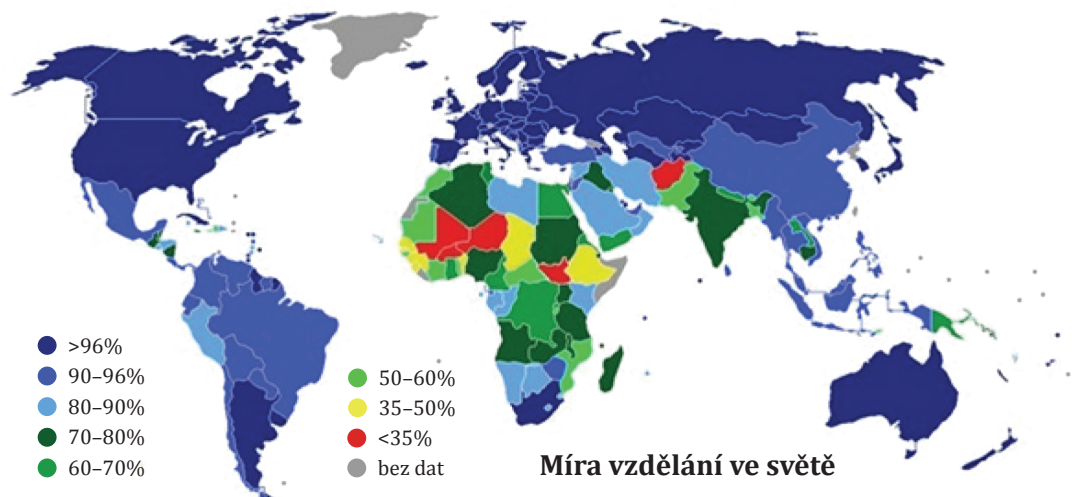
Některé z důvodů, proč rodiče nepošílají děti do školy:

- **školné** – v mnoha státech musí děti platit školné, pokud chtějí chodit do školy,
- **školní uniforma a pomůcky** – představují další výdaje, na které rodiče mnohdy nemají,
- **využití dětí pro práci v domácnostech či na poli** – v některých rodinách děti nechodí školy, protože musí pomáhat svým rodičům,
- **nedostupnost škol** – existují oblasti, kde děti školu navštěvovat nemůžou, protože v okolí několika kilometrů zkrátka žádná není.

28 TOŽIČKA, Tomáš a kol., Od nenaplněných plánů k novým cílům, [on-line]. 2013

Není škola jako škola

Srovnáme-li školy ve vyspělých a rozvojových zemích, rozdíly jsou mnohdy obrovské. Jako příklad můžeme uvést množství dětí v jedné třídě. Školy v rozvojových zemích totiž mají jen několik tříd, kde se tísni až 70 žáků dohromady. Kvalita výuky pak bohužel nemůže být příliš vysoká. Děti se ve školách také musejí potýkat s dalšími nepříjemnostmi – běžnou praxí jsou fyzické tresty. Mnoho učitelů totiž zastává názor, že jedině výprask může děti vychovat.

Obrázek č. 4: Míra vzdělání ve světě v roce 2011²⁹

Rozdíly ve vzdělání

Vzdělávání v rozvojových zemích naráží i na další kontrasty. Velký rozdíl je v přístupu ke vzdělání mezi obyvateli měst a venkova. Téměř 33 % dětí na venkově v rozvojových zemích nemá přístup k základnímu vzdělání ve srovnání s 18 % dětí ve městech.

Ještě větší rozdíl bychom našli mezi dětmi z bohatých a chudých rodin. Ty z bohatých rodin si mohou dovolit studium na soukromých školách, kde nestuduje tolik dětí v jedné třídě a kvalita vzdělání je pak větší, čímž se zvyšuje i možnost uplatnění.

Mezi dětmi, které nenavštěvují základní školy, tvoří okolo 54 % dívky. Nerovnost mezi pohlavími ve školní docházce je pak vyšší v arabských zemích, kde přesahuje hranici 60 %. V subsaharské Africe dokončí základní vzdělání jen 23 % dívek.³⁰

Významným problémem je také nízký počet dětí, které školu úspěšně dokončí. Mezi nejčastější překážky bránící téměř pětině dětí v rozvojových regionech dokončit základní školu patří nemoci, sezónní práce a nedostatek finančních prostředků na náklady spojené se vzděláváním.

Škola – základ života

Přes všechny tyto problémy hraje vzdělání v chudých zemích větší roli než třeba u nás. Děti zde mají mnohem větší jistotu, že pokud se jim podaří vystudovat např. střední školu, snáze si najdou lépe placené zaměstnání. Vyspělé země jsou naopak přesycené lidmi

29 Převzato a upraveno dle: UNDP, Human Development Report 2011 – Sustainability and Equity: A Better Future for All, [on-line]. 2011

30 UNESCO, Education For All Global Monitoring Report 2013/4 – Teaching and learning: Achieving quality for all, [on-line]. 2013

s vyšším vzděláním a tito lidé pak jen s obtížemi nacházejí uplatnění ve svém oboru. Význam vzdělání v rozvojových zemích je tedy výrazně větší než v zemích rozvinutých.

Vyšší vzdělání, méně dětí

Podpora vzdělávání dívek v rozvojových zemích přispěje podle výzkumů rozvoji zemí mnohem více než investice do vzdělávání chlapců.

Dívka, která má alespoň základní školu, se vdává později a později otěhotní. Vzhledem k tomu, že těhotenství je v rozvojových zemích hlavní příčinou smrti dívek ve věku 15–19 let, má odklad sňatku a plození dětí zásadní význam. V zemích jako Čad a Niger je přitom v 15 letech v manželském svazku už třetina dívek, v Mali a Etiopii je to čtvrtina, v Guinei nebo Sierra Leone pětina.

Vzdělaná dívka má méně dětí. Ty jsou navíc zdravější. Mají také podstatně vyšší naději, že budou chodit do školy a nebudou muset namísto toho těžce pracovat. Dětská práce, která ohrožuje zdravý fyzický i psychický vývoj dítěte, stále v Africe postihuje čtvrtinu dětí, v Asii pak bezmála osminu. Dívky nejčastěji pracují jako celodenní domácí posluha, neplacené pomocnice v zemědělství, ale také jako prostitutky. V zemích, jako je Thajsko nebo Indie, tvoří děti více než třetinu nabídky v sexuálním byznysu. Jiné dívky tvrdě pracují v cihelnách nebo dílnách, kde šijí, vyšívají nebo tkají látky a koberce.³¹

Kdo se snaží situaci řešit?

Zajímavým programem, který se snaží vzdělávat děti v africké zemi Etiopii, je projekt Postavme školu v Africe, který vede společnost Člověk v tísni ve spolupráci s Junákem. Projekt se snaží pomocí různých sbírek a darů získat peníze na výstavbu dalších škol v Etiopii. Dosud jich postavili 12, celkem pro 3 000 dětí. Kromě samotné stavby školních budov se také snaží o jejich vybavení různými pomůckami. Více na www.skolavafrice.cz.

Užitečné odkazy:

- Organizace, která informuje nejen o tom, jak a proč se mění české školství: www.eduin.cz
- Iniciativa proti zavedení školného na českých školách: www.vzdelaninenizbozi.cz
- Informace o vzdělání v rozvojových zemích: www.rozvojovka.cz/vzdelani
- Mapa ukazující míru vzdělanosti ve světě: <http://tinyurl.com/vzdelanost>

Videa k tématu:

- Video o projektu Postavme školu v Africe: <http://tinyurl.com/skolaafrika>

CHUDOBA

Chudoba je velmi komplexní a složitý pojem. V současné době je považována za jeden z nejpalčivějších problémů globalizovaného světa. Mezinárodní společenství vnímá chudobu stále intenzivněji jako fenomén, který je třeba **vymýtit**, respektive zmírnit jeho dopady, nemá-li být nadále brzdou globálního společenského rozvoje.

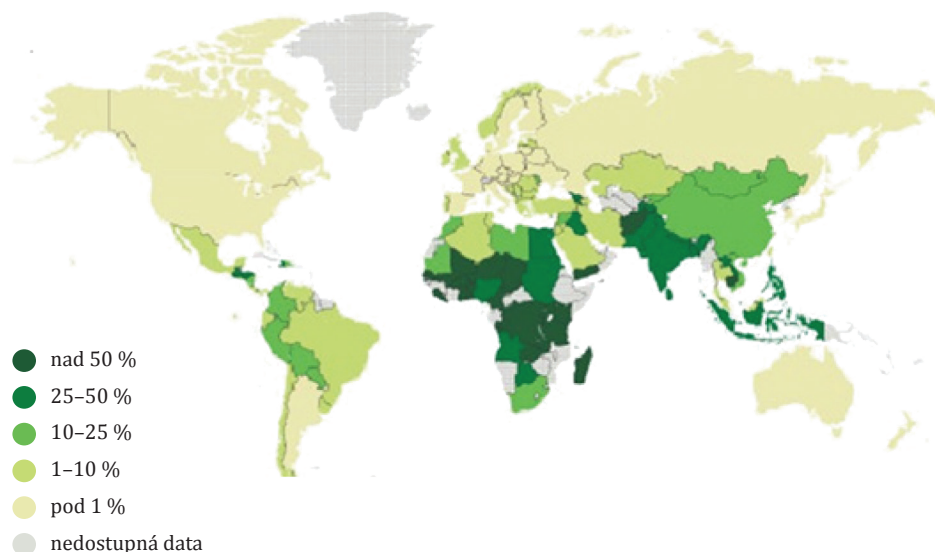
Motivace západního světa pro boj s chudobou jsou převážně dvojího druhu. V důsledku ničivých světových válek 20. století vzrostla mezinárodní solidarita a snaha bohatých zemí pomoci převážně svým bývalým koloniím, za jejichž situaci cítí spoluzodpovědnost. Velkým dílem přispívá i rozmach komunikačních technologií a celosvětové turistiky. Proces globalizace vede ke zmenšení světa ve smyslu prostorovém i časovém. Kvůli tomu

31 ZAČALOVÁ, Pavla: Dívka spíše porodí, než získá základní vzdělání. In: Rozvojovka.cz [on-line]. 2012

se dojem vzdálenosti mezi jednotlivými kontinenty a kulturami ztrácí. Zadržet boj s celosvětovou chudobou existují pragmatické důvody: globální jevy, které s chudobou mají spojitost (přliv migrantů a uprchlíků, nelegální obchod s lidmi, zbraněmi a drogami a mezinárodní a lokální terorismus), ohrožují bezpečnost a stabilitu bohatých zemí. V neposlední řadě hrají roli i důvody ekonomické – rozvíjející se státy mohou představovat odbytiště výrobků vyspělých zemí a zdroj levné pracovní síly.

Definice chudoby: stav, který nezajišťuje člověku základní podmínky pro důstojný život a uspokojení nejzákladnějších lidských potřeb.³²

Procento světové populace žijící za méně než 1,25 USD na den

Obrázek č. 5: Poměrové vyjádření nerovnoměrného rozložení světového bohatství³³

Základní lidské potřeby:

- dostatek potravin
- přístup k nezávadné pitné vodě
- ošacení
- bydlení

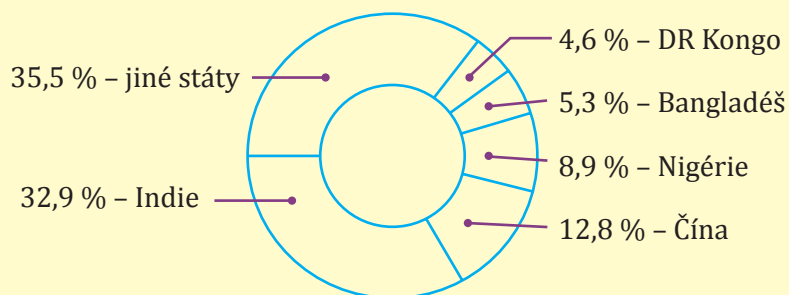
Rozložení světového bohatství:

Sociální nerovnost a z ní plynoucí chudobu lze názorně demonstrovat na příkladu nerovnoměrného rozložení světového bohatství. 20 % nejbohatších lidí planety disponuje více než 80 % celkových světových příjmů. Oproti tomu 20 % nejchudších lidí planety disponuje příjmem něco málo přes 1 %.

32 VARIANTY – ČLOVĚK V TÍSNĚ, Společný svět. IN: Varianty.cz. [on-line]. 2004

33 Převzato a upraveno podle: PHELPS, Glenn a Steve CRABTREE. Percentage of Population Living on Less Than 1,25 American Dollars per Day. In: Gallup World [on-line]. 2014, 2013-12-23

Státy s největším podílem absolutně chudých lidí v roce 2010

Obrázek č. 6: Státy s největším podílem absolutně chudých lidí v roce 2010³⁴

Měřitelné ukazatele chudoby:

HDP – hrubý domácí produkt vyjadřuje celkovou peněžní hodnotu toku zboží a služeb vytvořenou výrobními faktory umístěnými v domácí ekonomice bez ohledu na to, kdo je jejich vlastníkem.

HNP – hrubý národní produkt vyjadřuje celkovou peněžní hodnotu toku zboží a služeb vytvořenou výrobními faktory ve vlastnictví subjektů národní ekonomiky za dané období. Tento ukazatel je počítán na národním principu a započítávají se sem i produkty vyrobené v zahraničí výrobními faktory daného státu.

Nevýhody HDP, HNP

- údaje nic neříkají o rozložení bohatství ve společnosti. Nepoznáme, kolik žije ve státě chudých lidí a kolik třeba extrémně bohatých – jde o průměr;
- nezapočítává práci v domácnostech a tzv. šedou ekonomiku – mnoho žen v rozvojových zemích se živí tím, že chodí prát prádlo do bohatších rodin. Tyto ženy nejsou nikde oficiálně zaměstnány, přesto ale mají výdělek, ze kterého pochopitelně neodvádějí daně, a proto tento výdělek není nikde započítán. A takových profesí je v rozvojovém světě více;
- neříká nic o kvalitě života – jestli lidé mají přístup k pitné vodě, zdravotní péči, ke vzdělání atd.

Nejrozšířenějším způsobem měření chudoby je hranice vyjadřující minimální výši příjmu, která je zapotřebí k uspokojení základních životních potřeb. Chudoba, která činí člověka „číselně“ chudým, je ovšem pouze jednou z mnoha dimenzí chudoby. **Britský vědec Peter Townsend** definoval chudobu jako neschopnost účastnit se společenského dění a žít na úrovni, která je v dané společnosti běžná.

Ekonom a nositel Nobelovy ceny Amartya Sen založil své pojetí chudoby na tezi, že chudoba nespočívá pouze v nedostatku příjmů, ale v nemožnosti plnohodnotně žít v jejich důsledku.

Index lidského rozvoje (HDI) zachycuje ekonomické i sociální aspekty rozvoje. HDI se stanovuje na základě tří rozdílných veličin. Autorem myšlenky je pákistánský ekonom **Mahub ul Haq**, avšak na vývoji se podílel i pozdější nositel Nobelovy ceny za ekonomii profesor **Amartya Sen**. Index je každoročně zveřejňován ve zprávě UNDP – Human Development Report. Úkolem HDI je vyjádřit dosažený stupeň lidského rozvoje v jednotlivých členských zemích OSN prostřednictvím jediného ukazatele, který by umožňoval srovnání všech zemí. Základními kameny HDI jsou jeho tři dimenze či složky – **délka života**,

³⁴ The Millennium Development Goals Report 2014. In: UNDP [on-line]. 2014

znalosti a životní úroveň. Přestože se od roku 1990 metodika mírně měnila, tyto tři dimenze zůstaly vždy základem HDI. Jeho výpočet probíhá ve čtyřech krocích: operacionalizace konceptu, standardizace ukazatelů, výpočet dílčích indexů a výpočet celkového indexu lidského rozvoje.³⁵

Index štěstí, též nazývaný jako „**hrubé národní štěstí**“, je konceptuální pokus definovat kvalitu života v širším slova smyslu, než jak ji definuje hrubý národní produkt. Soustředí se na soběstačný ekonomický rozvoj, který neusiluje pouze o rychlý růst a maximalizaci hmotného blahobytu, ale jehož prioritou je štěstí obyvatel země. Tento koncept vznikl a je aplikován v jediné zemi na světě – v Bhútánu.

Hrubé národní štěstí počítá se čtyřmi základními pilíři

- spravedlivý a udržitelný socioekonomický rozvoj
- podpora a kultivace kulturních hodnot
- ochrana životního prostředí
- zabezpečení dobré a spravedlivé vlády

Chudobu lze v zásadě rozdělit na dvě velké skupiny, které se dále dělí. Horším stadiem chudoby je tzv. **absolutní chudoba**, o které hovoříme v případě, že se člověk dostane do stavu, kdy není schopen uspokojit své nezákladnější potřeby.

Tento druh chudoby může dojít až do stavu, kdy je ohrožen život takto postižené osoby. **Světová banka definuje extrémní chudobu jako živobytí za méně než 1,25 \$/den a osobu (podle PPP = parity kupní síly).**

Světová banka odhaduje, že za těchto podmínek žije v současnosti okolo 1,4 miliardy lidí. Vymýcení extrémní chudoby a hladu je hned prvním z **Rozvojových cílů tisíciletí**³⁶, které přijalo 189 členských států OSN v roce 2000 na Summitu tisíciletí v tzv. Miléniové deklaraci.

Extrémní chudoba je nejčastější v Subsaharské Africe, Jihovýchodní Asii a ve Střední Americe. Podíl lidí, kteří žijí v extrémní chudobě, se během 20. století snížil z 59 na 19 % a je nyní nejnižší v historii.

Druhým typem je tzv. **relativní chudoba**, což je stav, kdy jedinec nebo rodina uspokojují své sociální potřeby na výrazně nižší úrovni, než je průměrná úroveň v dané společnosti. To znamená, že za relativně chudého se může pokládat občan České republiky, jehož rodina nemá vlastní automobil, počítač a nemůže si dovolit jezdit pravidelně na dovolenou – čili nedosahuje běžného standardu jiných rodin v jeho okolí, ale z hlediska rodinného příjmu nespádají do kategorie chudých lidí = jeho příjem nedosahuje hranice národní hranice chudoby.³⁷

Další dělení rozlišuje chudobu **objektivní a subjektivní**. **Objektivní chudobu** určuje stát, který definuje, co znamená uspokojování základních lidských potřeb, a určí, komu přísluší jaká pomoc. **Subjektivní chudoba** je vlastní hodnocení svého stavu, které nemusí být shodné s objektivní chudobou a neplynou z toho žádné důsledky.

35 SYROVÁTKA, Miroslav: Jak (ne)měřit kvalitu života: Kritické pohledy na index lidského rozvoje. In: Researchgate.net, [on-line]. 2008

36 Na Rozvojové cíle tisíciletí naváže po roce 2015 agenda tzv. Udržitelných cílů tisíciletí (Sustainable Development Goals).

37 Nádvořík, N., Volfová, A., 2004, str. 112

Chudoba na venkově

Odborníci odhadují, že 70 % všech chudých lidí na světě žije na venkově. V chudých částech světa, které jsou převážně zemědělské, zpravidla není jiná práce než pěstování plodin nebo chov dobytka, která je fyzicky vyčerpávající a na finančním trhu málo ohodnocená.

Velkým nebezpečím, které zvyšuje riziko růstu chudoby na venkově, je přirozená **mi-grace do měst**. Z venkova odcházejí zpravidla ti nejschopnější v produktivním věku a samostatnost vesnic se tak jejich odchodem citelně oslabuje.

Chudoba ve městech

Chudoba se pochopitelně projevuje i ve městech. Typickým rysem chudoby ve městech je bezdomovectví. Zatímco na venkově se o člověka, který nemá dostatek prostředků na vlastní živobytí, obvykle postará příbuzenstvo či širší komunita, ve městech se často nacházejí jedinci, jejichž sociální vazby jsou z různých důvodů narušené a kteří se v případě existenční krize ocitnou doslova na ulici.

Dalším rysem chudoby ve městech jsou chudinské čtvrti, v rozvojovém světě pak jejich extrémní verze v podobě slumů.

V důsledku urbanizace by mělo být v roce 2015 ve světě 23 megapolí (měst s více než 10 miliony obyvatel), zatímco dnes je jich „jen“ devatenáct. Podle odhadů žijí v současné době ve městech tři miliardy lidí, z nichž 40 procent zde bydlí bez registrace. Ve slumech dnes žije miliarda lidí a do roku 2030 by jejich počet mohl dosáhnout až dvou miliard.

Chudoba v Evropě

Přestože se v Evropě nacházejí některé z nejvyspělejších zemí světa, najde se na kontinentu i řada těch, jež se potýkají s vysokou mírou chudoby, a to přesto, že bývá chudoba spojována hlavně s rozvojovými zeměmi mimo Evropu. Stále více chudých však dnes nalezneme i mezi pracujícími („working poor“). Více o chudobě v Evropě – publikace „Náš společný svět“, kol. autorů (on-line).³⁸

Obrázek č. 7: Evropské země ohrožené chudobou v roce 2011³⁹

38 VARIANTY – ČLOVĚK V TÍSNĚ, Společný svět. IN: Varianty.cz. [on-line]. 2004
39 Milion Čechů balancuje na hranici chudoby. ČT24 [on-line]. 2012

Chudoba v České republice

Stejně jako v ostatních zemích bývalého východního bloku došlo i v České republice v posledních letech k nárůstu počtu chudých lidí. S nástupem tržní ekonomiky vzrostla nezaměstnanost, přičemž sociální podpora ze strany státu se začala postupně ztenčovat. Zatímco celková životní úroveň většiny lidí stoupala, část obyvatelstva zaznamenala její pokles. V každém případě se ovšem tato „nová chudoba“ liší od chudoby v rozvojovém světě. Kvůli bezplatnému školství a zdravotnictví, které bylo a je dostupné téměř všem, zůstávají v České republice ukazatele lidského rozvoje jako vzdělanost a zdraví na poměrně vysoké úrovni.

Chudých lidí v Česku stále přibývá. Mezi lety 2012 a 2013 přibylo okolo 50 tisíc lidí spadajících do této kategorie. Více v článku „Chudých lidí v Česku přibývá“⁴⁰

Zajímavost: Chudý Čech je zhruba patnáctkrát bohatší než chudý Afričan, ale dvakrát chudší než chudý Ital.⁴¹

Možné příčiny chudoby	Možné následky chudoby
<ul style="list-style-type: none">• Politické (konflikty, korupce, diktátorské režimy, kolonialismus)• Ekonomické (zadluženost, nevzdělanost, špatná infrastruktura, nezaměstnanost, kulturní a náboženské tradice, špatná zdravotní péče, nerovnoměrné rozložení světového bohatství)• Demografické (populační boom, vysoká hustota zalidnění)• Environmentální (odlesňování, degradace půdy, špatný vztah k životnímu prostředí, přírodní katastrofy)	<ul style="list-style-type: none">• Zhoršující se ekonomická situace• Negramotnost• Vysoká porodnost• Kriminalita• Bezpečnostní nestabilita, konflikty• Sociální vyloučení a frustrace• Migrace obyvatel• Poškozené životní prostředí• Špatné zdraví

Jak se zapojit:

- V České republice existuje řada neziskových organizací, které se svou činností snaží bojovat s chudobou. Do aktivit většiny z nich se má možnost zapojit široká veřejnost, ať už skrze finanční podporu nebo vlastní iniciativu v rámci vybraného projektu.
- Kampaň Česko proti chudobě (ČpCh): www.ceskoprotichudobe.cz
- Na stránkách ČpCh je možno zhlédnout i další zajímavé dokumenty, jako je například spot „Za prací do Nairobi“ zabývající se problematikou zneužívání dělníků v Keni: <http://tinyurl.com/nr74c8p>
<http://tinyurl.com/nzzwdzg>
- Projekt, jehož cílem je ve vyšší míře využívat udržitelné technologie a postupy v projektech zahraniční rozvojové spolupráce: www.udrizitelnost.cz

40 BŘEZINOVÁ, Markéta: Chudých lidí v Česku přibývá, čtyřicet procent nemá na dovolenou. In: Idnes.cz, 2011

41 ČERMÁK, Petr: Jak chudý (bohatý) je chudý Čech. In: Peníze.cz, 2009

Videa k tématu:

- Reportáž České televize o narůstající chudobě v České republice a na Slovensku: <http://tinyurl.com/ctchudoba>
- Klipy kampaně Česko proti chudobě (celkem 17 videí, např. TV Botswana, Street Children, Coffee atp.): <http://tinyurl.com/klipy>
- Projekt společnosti Člověk v tísni Skutečný dárek: <http://tinyurl.com/m8klfvl>
- Jak funguje koncept národního štěstí v Bhútánu (video v angličtině): <http://tinyurl.com/narodnistesti>

DĚTSKÁ PRÁCE

Dětská práce není označením jakékoliv pracovní aktivity dětí, ale jedná se o jasně vymezený termín. Podle Úmluvy OSN o právech dítěte je za dětskou práci považována ta práce, která brání dítěti ve vzdělávání nebo narušuje jeho zdravý fyzický, duševní, morální a sociální vývoj.⁴²

Za dětskou práci je označovaná nebezpečná práce, kterou vykonává dítě ve věku 7–15 let. Mezi nejhorší formy dětské práce patří: rekrutování dětí jako dětských vojáků, prostituce, pornografie, prodej drog, práce s chemikáliemi, nebezpečnými stroji nebo nástroji, práce v prostředí s vysokými teplotami, vibracemi, ve tmě, pod zemí, ve výškách apod. Za dětské pracovníky nejsou považovány děti ve věku 12–14 let, pokud vykonávají bezpečnou a povolenou práci méně než 14 hodin týdně.⁴³

Obrázek č. 8: Celosvětový výskyt dětské práce, podle údajů Světové banky. Data nejsou kompletní, řada zemí tato data nesbírá (označeny šedě). Žlutá barva (<10 % pracujících dětí), zelená (10–20 %), oranžová (20–30 %), červená (30–40 %) a černá (>40 %). V některých zemích, jako jsou například Mali, Guinea-Bissau a Etiopie, pracuje více než polovina dětí ve věku od 5 do 14 let.⁴⁴

Podle současných údajů pracuje ve světě okolo 168 milionů dětí. Většina z nich pracuje v zemědělství. V průmyslu a ve službách pracuje více než třetina dětí. Nejhorší formy dětské práce vykonává 100 milionů dětí.⁴⁵

42 Dětská práce. In: NaZemi [on-line]. 2014

43 JEBILÍ ZAČALOVÁ, Pavla. Problém dětské práce. In: Rozvojovka [on-line]. 2014

44 Převzato a upraveno podle Enfants au travail dans le monde. In: Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-

45 Počty pracujících dětí klesají jen pomalu, je jich 168 milionů. Podnikatel.cz [on-line]. 2007–2014

Dětská práce je jak příčinnou, tak také důsledkem chudoby. Děti, které pracují, nechodí do školy, tím pádem se jim snižuje možnost získat dobře placenou práci. Jak uvádí organizace NaZemi, věnující se důstojným pracovním podmínkám: „*Dětská práce také snižuje cenu práce na pracovním trhu, tedy nepřispívá ve svém celku ani k vyššímu příjmu rodin, protože rodiče by při neexistenci dětské práce mohli mít vyšší mzdy a své děti zabezpečit.*“

Podíl pracujících dívek a chlapců je velmi rozdílný. Chlapců pracuje více. Dívky jsou však zastoupeny ve velmi specifických oblastech dětské práce – prostituce, domácí služby – jejich pracovní podmínky často nabývají podob otroctví.⁴⁶ Dívky také musejí zajišťovat vodu pro domácnost. Chodí tak několikrát denně kilometrové vzdálenosti k vodním zdrojům.

Nejvíce jsou dětskou prací ohroženy děti z tzv. vyloučených skupin: děti etnických, náboženských nebo sociálních menšin, děti nemocných nebo zadlužených rodičů, migrující děti, žijící na ulici, sirotci, obyvatelé odlehlých venkovských oblastí, městských slumů atd. Odhaduje se, že až 75 % dětí za svoji práci nedostává zapláceno – pracují totiž jako členové svojí rodiny na poli nebo v neformálních odvětví.

Mezi příčiny dětské práce patří: chudoba, neschopnost vymáhat svá práva, extrémní přírodní jevy – sucho, záplavy, eroze půdy, nekvalitní, nedostupné vzdělání, rodinná tradice a sociální normy.⁴⁷

Nejúčinnější prevencí dětské práce je přístup dětí ke kvalitní a bezplatné škole. Vzdělání u dívek prokazatelně snižuje počet dětí v rodině a zvyšuje celkovou životní úroveň rodiny. Žena také více dbá o své zdraví. Jak uvádí Rozvojovka.cz: „*V posledních letech se osvědčil přístup tzv. zón bez dětské práce (child labour free zones), který do praxe uvedl a již 20 let provádí indická organizace MV Foundation. Jde o přístup, který netřídí děti podle toho, jakou práci vykonávají (tedy méně a více škodlivé druhy práce), ale zaměřuje se na celou vesnici či oblast, kde z práce do školy dostává všechny děti. Předchází tak dříve častému jevu, že děti „zachráněné“ z jednoho zaměstnání (například z pracovních dílen) padají do jiného – často ještě škodlivějšího – druhu práce. Pro takový přístup je však nezbytná spolupráce neziskových organizací s místními úřady, zaměstnavateli, školami i rodinami a jejich dětmi.*“

Jak se zapojit:

- Informace o kampani STOP dětské práci: <http://tinyurl.com/detskaprace>
- Informace o spravedlivém obchodu Fair Trade: <http://www.nazemi.cz/fairtrade>
- České organizace věnující se problematice dětské práce a důstojným pracovním podmínkám:
 - NaZemi: www.nazemi.cz
 - Člověk v tísni: <http://www.clovekv tisni.cz/cs/vzdelani-a-osveta/highlight/12>

Videa k tématu:

- Video o zónách bez dětské práce: <http://tinyurl.com/mv8beso>
- Video ČT24 – o dětské práci a filmu věnujícímu se této problematice – Krev v mobilech: <http://tinyurl.com/krevmobil>

46 JEBILI ZAČALOVA, Pavla. Problém dětské práce. In: Rozvojovka [on-line]. 2014

47 Mýty o dětské práci. In: STOP dětské práci [on-line]. 2014

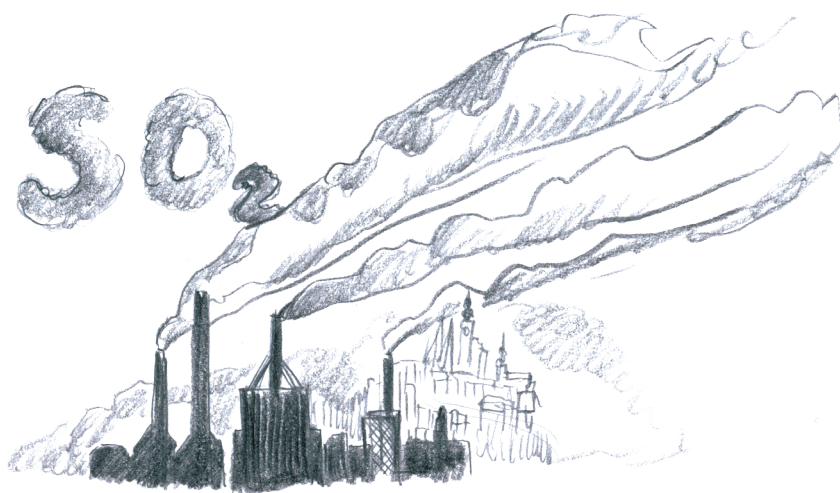
OBČANSKÉ CTNOSTI:⁴⁸

- V psychologii jsou ctnosti často charakterizovány jako tendence realizovat hodnoty, které jsou jejich základem. Jde o hodnoty jako sociální a mentální reprezentace toho, co je považováno za cenné a významné, jako to, co je uznáváno celou společností nebo aspoň velkým počtem jejích členů a co přispívá k blahu a kvalitě života. Časté slovní spojení „hodnotové orientace“ vyjadřuje, že nás hodnoty mají orientovat k tomu, co je uznání hodné, že fungují jako pravidla či direktivy.
- Můžeme se shodnout na tom, že ctnost je získaná dispozice jednat v souladu s hodnotami, resp. chovat se v souladu s pravidly etickými, politickými, občanskými.
- Už Sokrates definoval ctnosti jako smýšlení, které je zaměřeno na uskutečňování morálních hodnot.
- Reprezentativní český filosofický slovník definuje ctnost jako „trvalý stav mysli vedoucí ke konání mravně dobrých skutků, ochotné plnění mravního zákona“. (J. Kratochvíl, K. Černocký, 1934)
- „Ctnosti chtějí dát lidskému společenství řád. Existují křesťanské ctnosti (víra, naděje, láska) a morální ctnosti (upřímnost, soucit, velkorysost, mírnost). Důležité jsou takzvané občanské ctnosti jako odvaha, píle, zdvořilost, přizpůsobivost.“ (P. Hahne, 2007)
- Občanské ctnosti lze charakterizovat jako repertoáry osobního stylu (smýšlení a jednání), o kterých panuje obecná shoda, že jsou důležité pro dobré fungování společenství (volně podle Cynthia LY, 2008).
- Za důležité aspekty občanských ctností lze v tomto vztahovém rámci považovat kultivovaný způsob komunikace (tj. umět naslouchat, snažit se o dosažení shody v názorech, a umět přispět k tomu, o čem v debatě jde); slušné chování (tj. prezentovat se vhodným oblečením, mluvou a vystupováním, nenapadat druhé a nevyvolávat napětí), píle a aktivní účast na společenském dění.
- Uvedené komponenty a dovednosti se stávají kognitivním a akčním jádrem ctností a předností, které vymezil M. Seligman jako zásadní teoretický, výzkumný i diagnostický projekt pozitivní psychologie.
- Následující stručná charakteristika ctností a předností zakotvuje občanské, sociální, etické i politické ctnosti v systému, který se chystáme ověřovat empirickými výzkumy občanské a politické kultury mladých lidí, abychom potvrdili jejich význam pro kvalitu soužití lidí.
- Seznam ctností a charakterových předností podle M. Seligmana:
 - Moudrost a vědění – kognitivní ctnost, která představuje získávání a osvojování si znalostí
 - Tvořivost (originalita, vynalézavost) – Zvědavost (zájem, vyhledávání nového, otevřenost k nové zkušenosti) – Otevřenost (usuzování, kritické myšlení) – Láska k vědění – Nadhled (moudrost)
 - Spravedlnost – občanská ctnost, která podmiňuje zdravý život společenství

⁴⁸ Smékal, Vladimír: podklady k přednášce „Občanské ctnosti a pozitivní psychologie“, užití podkladů v lekci schváleno autorem

- Občanskost (sociální odpovědnost, věrnost, týmová spolupráce) – Čestnost – Vedení
- Statečnost (Odvaha) – emocionální ctnost, která představuje vůli k dosažení cílu navzdory překážkám, vnitřním či vnějším
- Udatnost (chrabrost) – Vytrvalost (úpornost, přičinlivost) – Integrita (autenticita; upřímnost) – Vitalita (nadšení, entuziasmus, síla, energie)
- Mírnost (Uměřenost, Umírněnost) – ctnost, která chrání před výstřelky
- Odpuštění a soucit – Skromnost, prostota – Rozvážnost – Sebeovládání (sebekontrola)
- Lidskost – interpersonální ctnost, která představuje vztahovost a přátelství ke druhým
- Láska – Laskavost (velkorysost, péče, zájem, soucit, altruistická láska, přívětivost) – Sociální inteligence (emoční inteligence, osobní inteligence)
- Transcendence (Přesah) – ctnost, která vytváří spojení se širším světem a nabízí smysl existence
- Ocenění krásy a dokonalosti (úžas, údiv, povznesení) – Vděčnost – Naděje (optimismus, zahleděnost do budoucna, orientace na budoucnost) – Humor (hravost) – Spiritualita (religiosita, víra, účel)

Viz také z jiného pohledu – text Karla B. Müllera: <http://www.karelmuller.eu/obcanske-ctnosti/>

KDO

KDYŽ

NE

MY

KDO, KDYŽ NE MY

Téma: Aktivní občanství

Zařazení do kurikula:

- vzdělávací obor: Člověk a společnost (Občanský a společenskovední základ, Mezinárodní vztahy, Globální svět, Proces globalizace; Dějepis, Moderní doba II – soudobé dějiny, Dekolonizace, „třetí svět“ a modernizační procesy v něm); Člověk a příroda (Geografie, Sociální prostředí, Kulturní a politické prostředí; Obyvatelstvo)
- průřezová témata: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (Globalizační a rozvojové procesy; Globální problémy, jejich příčiny a důsledky; Humanitární pomoc a mezinárodní rozvojová spolupráce; Vzdělávání v Evropě a ve světě), Multikulturní výchova (Základní problémy sociokulturních rozdílů), Mediální výchova (Mediální produkty a jejich významy), Osobnostní a sociální výchova (Morálka všedního dne)

Zařazení do NS⁴⁹ GRV:

- Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa (Kulturní, sociální a politická globalizace)
- Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce (Historie, motivy, principy humanitární pomoci a rozvojové spolupráce; Aktéři mezinárodní humanitární pomoci a rozvojové spolupráce)

Cíle:

- Žák kriticky zreflektuje význam rozvojové spolupráce v širších sociokulturních souvislostech a argumentuje jejími možnými klady a zápory.
- Žák rozliší pojmy kulturní relativismus a etnocentrismus, pojmy objasní na konkrétním příkladu.
- Žák zformuluje vlastní principy, kterými by se měly z jeho pohledu řídit aktivity v rámci zahraniční rozvojové spolupráce.

Cílová skupina: žáci vyššího stupně gymnázií a středních škol

Výukové metody: brainstorming, práce ve skupině, kritické myšlení, názorová škála, práce s audiovizuální technikou, skupinová diskuze

Časová dotace: 90 minut

Prostředí + potřebné vybavení:

- místnost s možností flexibilního uspořádání stolů a židlí
- dataprojektor
- reproduktory
- počítač/tablet/interaktivní tabule na přehrání videa z YouTube
- připojení na internet

Pomůcky:

- tabule nebo flipchart
- velké papíry
- fixy
- video: Postavme školu v Africe – škola Yirgacheffe, dostupné na: <http://www.youtube.com/watch?v=KyGXVIOQXSk>

49 Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011–2015

- listy s otázkami pro skupiny po zhlédnutí videa – počet dle skupin (příloha 1)
- nápisy ANO/NE (příloha 2)
- texty ke skupinové práci – varianta A (příloha 3)
- otázky pro skupinovou práci I – varianta A (příloha 4a)
- otázky pro skupinovou práci II – varianta A (příloha 4b)
- 9 flipchartových papírů, popřípadě jakýchkoliv i menších papírů na psaní
- texty ke skupinové práci (příloha 5) – varianta B

Možno pracovat i s těmito doplňkovými videi:

- Postavme školu v Africe – škola Boricha:
<http://www.youtube.com/watch?v=LsPt5U00L0o>
- TV Spot: Postavme školu v Africe – popis projektu ředitele spolupřátající organizace Člověk v tísni:
<http://www.youtube.com/watch?v=zfva9I8bDoc>

Obrázek č. 10: Ukázka z videa projektu Postavme školu v Africe

Příprava:

V případě, že tato publikace neobsahuje pracovní tašku s materiálem k tomuto programu, je možné najít všechny přílohy na CD, které je umístěno na poslední straně publikace. V rámci přípravy si učitel potřebné materiály vytiskne a nakopíruje.

V rámci didaktické přípravy výuky zhlédneme úvodní videa a pokusíme si sami naformulovat odpovědi na otázky, které poté následují. To především v případě, když se rozhodneme pracovat s jedním z doplňkových videí. Přečteme si texty, které se budou rozdávat do práce ve skupinách, popřípadě rozšíříme své znalosti v daných oblastech doporučenou literaturou a TED přednáškami na internetu.

Během přípravy si nastudujeme základní pojmy, se kterými vzdělávací program pracuje (viz Rozšiřující informace pro učitele).

Přehled aktivit:

Evokace

- VSTUPNÍ ASOCIACE 5 minut
- POJMENOVÁNÍ PROBLÉMU Z POHLEDU JEDNOTLIVÝCH AKTÉRŮ SITUACE 20 minut
- MŮJ POSTUP POPRVÉ 5 minut

Uvědomění si významu informací

- ANALÝZA POSTAVME – ŠKOLU – V AFRICE 45 minut

Reflexe

- TVORBA PRAVIDEL 10 minut
- NÁZOROVÁ ŠKÁLA 5 minut

Postup aktivit

Lekce vede žáky k přemýšlení o globálních problémech z rozdílných úhlů pohledu. Žáci na základě analýzy příkladu běžného rozvojového projektu stavby školy v Africe kriticky zhodnotí stávající evropské pojetí, v němž je rozvojová spolupráce pojímána. Rozvinou škálu alternativních úhlů pohledu na dané téma a v pozitivním slova smyslu prohlubují vlastní postoj k významu rozvojové spolupráce.

5-10
minut

VSTUPNÍ ASOCIACE

- Pomůcky:**
- tabule nebo flipchart
 - psací potřeby

Napíšeme na tabuli velkými písmeny slogan: POSTAVME ŠKOLU V AFRICE. Vyzveme žáky, aby říkali, co je k tomuto sloganu napadá, jaké další pojmy se jim asociují. Nápady zapisujeme kolem sloganu. Metoda asociací (inspirováno brainstormingem).

Představíme cíl hodiny, kterým je kriticky se zamýšlet nad aspekty rozvojové spolupráce.

20
minut

POJMENOVÁNÍ PROBLÉMU Z POHLEDU JEDNOTLIVÝCH AKTÉRŮ SITUACE

- Pomůcky:**
- dataprojektor
 - reproduktory
 - počítač/tablet/interaktivní tabule na přehrání videa z YouTube
 - tabule, křída
 - papíry na poznámky žáků („šmíráky“)
 - příloha 1 – otázky po zhlédnutí videa

Rozdělíme žáky do skupin po 4–6 žácích a každé přidělíme jednu z rolí (dvě skupiny mohou mít stejnou roli):

- a) učitel
- b) děti
- c) vesničané – místní komunita

Požádáme žáky, aby sledovali následující video a zaměřili se na pozici té role, kterou představují.

Pustíme video: Postavme školu v Africe – škola Yirgacheffe, dostupné na: <http://www.youtube.com/watch?v=KyGXVIOQXSk> (video je dobré shlédnout dvakrát).

Po skončení videa skupina diskutuje o následujících otázkách, odpovědi zapisuje na papír (pro každou otázku je lépe mít papír zvlášť). Případně je možno odpovědi zapisovat rovnou na tabuli:

- Z úhlu pohledu vaší postavy, na jaký problém stavba školy reagovala?
Jaké pocity asi vaše postava/postavy prožívá/prožívají v dané situaci?***

Poté, co skupiny na dané otázky odpoví, vyberou z každé skupiny mluvčího, který ostatním představí odpovědi. Papíry se postupně rozvěsí na stěnu či tabuli.

Na závěr vyzveme žáky ve skupinách, aby se zamysleli a připravili odpověď na otázku:

Jaké otázky mohou mít jednotlivé role v hlavě? Na co všechno asi tak myslí?

Shrneme dosavadní průběh a moderujeme výstupy ze skupin.

5
minut

MŮJ POSTOJ POPRVÉ

Pomůcky: • příloha 2 – nápisy ANO, NE

Položíme žákům následující otázku:

Pokud bych byl nyní osloven, abych poskytl finanční příspěvek na stavbu školy v Africe, poskytl bych jej, či nikoliv?

Vyzveme žáky, aby se fyzicky rozmístili po třídě mezi konce pomyslné linie ANO – NE, podle toho, jaký osobně zastávají názor. Z celé škály vybereme několik žáků, aby svůj názor vysvětlili.

45
minut

ANALÝZA POSTAVME – ŠKOLU – V AFRICE (VARIANTA A)

Pomůcky:

- psací potřeby
- příloha 3 – texty ke skupinové práci – varianta A
- příloha 4a – otázky pro skupinovou práci I – varianta A
- příloha 4b – otázky pro skupinovou práci II – varianta A
- papíry na poznámky žáků („šmíráky“)

Rozdělíme žáky do šesti skupin. Dvěma skupinám je přiděleno ze sloganu slovo **POSTAVME**. Další dvě skupiny mají slovo **ŠKOLU** a poslední dvě skupiny dostanou slova **V AFRICE**. Slova je možné přidělit, nebo náhodně losovat. Případně si je mohou skupiny vybrat samy.

Zamyslete se nad jednotlivými slovy – co vás k tomu napadne?

Rozdáme do každé skupiny příslušný text (příloha 3), který se vztahuje k tématu a který přináší prohlubující názory na dané téma. Poté předáme žákům instrukci, aby si přečetli text a na základě jeho pochopení odpověděli na otázky (příloha 4a) a své odpovědi zapísali na papír.

>> SKUPINY POSTAVME:

Žáci se ve svých skupinách kriticky zamýšlí nad tématem, které reprezentuje slovo **POSTAVME**. Skupina odpovídá na otázky:

Kdo jsme to ti „my“ a proč se domníváme, že bychom měli stavět školy v jiných zemích?

V čem spočívá kritika dnešní rozvinuté společnosti?

TIP:

Skupině „Škola“ doporučujeme z časových důvodů číst text alespoň 2 ze 3 uvedených myslitelů.

» SKUPINY ŠKOLA:

Žáci se ve svých skupinách kriticky zamýšlí nad tématem, které reprezentuje slovo ŠKOLA. Skupina odpovídá na otázky:

*V čem je škola pro společnost dobrá?
Jaká je současná kritika pojetí tradiční školy?*

» SKUPINY AFRIKA:

Žáci se ve svých skupinách kriticky zamýšlí nad tématem, které reprezentuje slovo AFRIKA. Skupina odpovídá na otázky:

*Jaké jsou v naší společnosti obecné představy o Africe?
Liší se v něčem hodnoty tradiční africké společnosti
od současných hodnot české společnosti?*

Průběžně obcházíme skupiny a vysvětlujeme případné dotazy a nejasnosti k zadání a textům.

Dvě skupiny, které na základě stejných textů odpovídaly na otázky, se sloučí a představí si vzájemně odpovědi. Jejich úkolem nyní bude shrnout pozitivní a negativní aspekty, které s pojmem souvisí. K tomu jim pomohou následující otázky (příloha 4b).

- V čem vidíte rizika skrytá v pojmu **POSTAVME**? V čem je naopak síla tohoto MY?
- V čem lze spatřit negativa **ŠKOLY** v případě těchto rozvojových projektů? V čem je naopak škola pozitivní v dané situaci?
- V čem spočívají slabiny a nebezpečí související se vzděláváním dětí v **AFRICE**? V čem naopak vidíte pozitivní rozměr vzdělání pro děti v Africe?

Sedneme si se žáky do kruhu. Jednotlivé skupiny představí své odpovědi na otázky. V této části vysvětlíme pojmy kulturní relativismus a etnocentrismus. Společně pak se žáky kriticky hodnotíme slogan „Postavme školu v Africe“ jako celek. Případně se snažíme formulovat jeho hlavní silné stránky a slabiny.

ANALÝZA POSTAVME – ŠKOLU – V AFRICE (VARIANTA B)

45
minut

- Pomůcky:**
- příloha 5 – texty ke skupinové práci – varianta B
 - psací potřeby
 - papíry na poznámky žáků („šmíráky“)

Tuto variantu lze využít v případě, že pracujete se skupinou, která může mít problém s analýzou textů ve variantě A. Případně je možné si vyzkoušet druhou variantu v rámci další vyučovací hodiny.

Rozdělíme žáky do šesti skupin.

Rozdáme do každé skupiny příslušný text, který se vztahuje k tématu a který přináší prohlubující názory na dané téma. Poté předáme žákům instrukci, aby si přečetli text a na základě jeho pochopení odpověděli na otázky a své odpovědi zapsali na papír.

TIP:
V případě nedostatku času možno nahradit skupinovou diskusí.

» SKUPINA 1

Společně se spolužáky shrňte, co se Tereze přihodilo, a zamyslete se nad tím, jak by mohl příběh pokračovat.

» SKUPINA 2

*Proč chtěli projektoví pracovníci, aby byl projekt samostatný?
Jak se mohli vyvarovat chybě s Peterem?*

» SKUPINA 3

*Co všechno musela skupina podniknout, aby očistila jméno projektu?
Proč to pro ně bylo důležité?*

» SKUPINA 4

Jaké problémy přináší vymyšlení projektů „od stolu z Evropy“? Jak se jim vyvarovat?

» SKUPINA 5

*Jak se snaží projektoví pracovníci zajistit udržitelnost projektu?
V čem je podle vás problém?*

» SKUPINA 6

Popište situaci v Kantimbanye. Jaká mohla být ve vesnici Juma?

Průběžně obcházíme skupiny a vysvětlujeme případné dotazy a nejasnosti k zadání a textům.

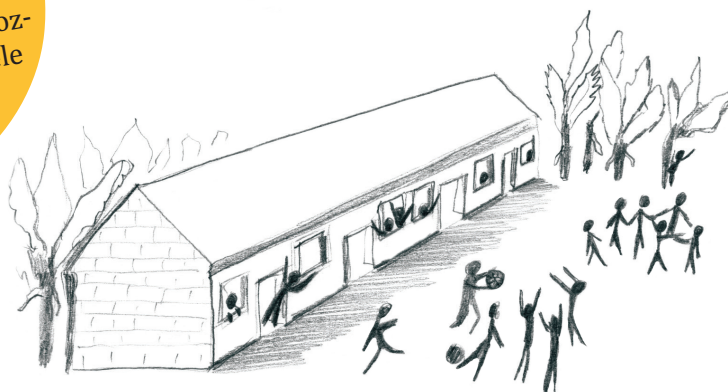
Sedneme si se žáky do kruhu. Jednotlivé skupiny představí své odpovědi na otázky. V této části vysvětlíme pojmy kulturní relativismus a etnocentrismus.

Společně pak se žáky kriticky hodnotíme slogan „Postavme školu v Africe“ jako celek. Případně se snažíme formulovat jeho hlavní silné stránky a slabiny.

Další aktivity jsou stejné bez ohledu na to, který text jste analyzovali v předešlé aktivitě.

TIP:

U obou variant můžete použít krátká videa ukazující poněkud jednostranný úhel pohledu na rozvojovou spolupráci, viz Rozšiřující informace pro učitele – kulturní relativismus a etnocentrismus.

10
minut

TVORBA PRAVIDEL

- Pomůcky:**
- tabule, flipchart
 - papíry na poznámky žáků („šmíráky“)

Žáci se rozdělí do dvojic a zamýšlí se, jaká pravidla lze formulovat pro kohokoliv (stát, organizaci, jednotlivce), kdo chce pomáhat s rozvojem kdekoliv ve světě.

Instrukce: Navrhněte ve dvojicích 3–5 pravidel.

Vyzveme každou skupinu, aby přečetla svá pravidla ostatním. Pravidla zapisujeme na tabuli (opakující se pravidla není třeba zapisovat). Na závěr se přečtou všechna pravidla, která skupiny vymyslely a zapsaly na tabuli.

5
minut

REFLEXE

- Pomůcky:**
- příloha 2 – nápisy ANO, NE

Položíme stejnou otázku jako předtím:

Pokud bych byl nyní osloven, abych poskytl finanční příspěvek na stavbu školy v Africe, poskytl bych jej, či nikoliv?

Vyzveme žáky, aby se fyzicky rozmístili po třídě mezi konce pomyslné linie ANO – NE, podle toho, jaký osobně zastávají názor. Požádáme studenty, jejichž pozice se od předchozího rozhodování změnila, aby sdělili, co je k posunu vedlo, proč změnili názor a posunuli se po ose, ať už k pólu ANO, nebo k pólu NE. Poté vyzveme žáky, jejichž pozice se nezměnila vůbec, a požádáme je o komentář. Mluví jen ti žáci, kteří chtějí své postřehy zveřejnit dobrovolně.

Požádáme žáky o zformulování cíle celé lekce. Dále se jich zeptáme, s jakými pocity z lekce odcházejí a co jim lekce dala, či naopak vzala.

POZOR! Cílem této lekce není, aby žáci došli k závěru, zda projekty zahraniční rozvojové spolupráce podporovat, či nikoli. Smyslem této závěrečné reflexe je akcentovat pozitivní posuny v názorech žáků a ocenit uvažování o daných problémech do hloubky, kdykoliv budou jako občané vyzváni se do jakékoliv pomoci zapojit. Žáci by měli závěrem získat představu o složitosti rozvojové spolupráce a porozumět základním principům, jimiž by se měla řídit. Záměrem této aktivity je, aby žáci byli připraveni přemýšlet v souvislostech o podpoře rozvojových projektů a respektovali jiné národy a jejich kulturu.

SEZNAM PŘÍLOH NA PŘILOŽENÉM CD

Příloha 1 – otázky po zhlédnutí videa

Příloha 2 – nápisy ANO, NE

Příloha 3 – texty ke skupinové práci – varianta A

Příloha 4a – otázky pro skupinovou práci I – varianta A

Příloha 4b – otázky pro skupinovou práci II – varianta A

Příloha 5 – texty ke skupinové práci – varianta B

METODICKÉ POZNÁMKY

Pokud nám zbude čas, popřípadě se budeme chtít k tématu vrátit v příštích hodinách, je možné zadat jednoduchou aktivitu, která shrne dosavadní znalosti a výstupy žáků. Žáci se rozdělí do malých skupin a dostanou tyto instrukce: Pokuste se ve skupině vymyslet, jak by měl vypadat vzorový rozvojový projekt, avšak z pohledu občana rozvojové země.

Africká rozvojová agentura nebo rozvojová agentura některého afrického státu se rozhodne investovat nemalé finance do rozvojového projektu v Evropě. Na jaký problém v České republice by mohl být projednán a jakým způsobem by se měl projekt realizovat? Co by nás Afričané mohli učit? Žáci aplikují vytvořená pravidla a navrhnou rozvojový projekt.

Jednotlivé aktivity v rámci programu jsou navrženy tak, aby na sebe navazovaly, lze je vyučovat v jednom bloku, popřípadě rozdělit do několika kratších dílčích aktivit.

Doporučujeme aktivitu realizovat se třídou (skupinou), která již má základní znalost problematiky. Žáci znají rozdíl mezi humanitární pomocí a rozvojovou spoluprací. V případě, že učitel cítí, že skupina nemá dostatečné povědomí o rozvojové spolupráci a humanitární pomoci, doporučujeme zařadit aktivitu, která tyto pojmy objasní.

Hodnocení dosažených cílů u žáků provádí učitel evaluací aktivity, během níž žáci tvoří vlastní pravidla pro projekty rozvojové spolupráce. Cíleně se pak v rámci reflexe během závěrečné názorové přímky ptá vybraných studentů na obhajobu jejich postoje v závislosti na stanoveném cíli aktivity.

Jednotlivé pasáže celého vyučování je možné připravit jako prezentaci v klasických programech – např. MS PowerPoint, popřípadě Prezi, tím se učitel ulehčí práci se zadáváním instrukcí.

TIP:

Použít můžete např. aktivitu „*Humanitární pomoc nebo rozvojová spolupráce*“ z publikace společnosti Člověk v tísni Bohouš a Dáša: šance pro rozvoj, která je volně ke stažení na: http://varianty.cz/download/pdf/pdfs_216.pdf

Limity aktivity:

Aktivita by mohla být vnímána jako kritika konkrétního projektu, na kterém se podílí organizace Junák a Člověk v tísni, a to obzvláště pokud by někteří studenti byli v projektu aktivně zapojeni. Zde je nutné vysvětlit, že konkrétní příklad byl zvolen s ohledem na autenticitu a reálnost látky, na jejíchž základech vyučujeme cíle, které má lekce splnit. Projekt „*Postavme školu v Africe*“ zde tak slouží jako rámec, který reprezentuje kontroverzní téma ze současného světa, vzdělávání se vyhýbá depolitizaci a podporuje rozvoj samostatného myšlení a aktivního občanství.

Dalším limitem je hloubka textů, které odkrývají alternativní pohled na daná témata. S texty by mohli mít problém žáci, kteří nejsou zvyklí pracovat s metodou kritické analýzy textu, nemuselo by dojít k uvědomění rozdílnosti konceptů.

Rozšiřující informace pro učitele

Učitel by měl pracovat se dvěma pojmy z antropologie: **kulturní relativismus** a **etnocentrismus**. Popřípadě s termínem **hegemonie**.

Etnocentrismus označuje interpretace kulturních, společenských a životních jevů cizích kultur v pojmech vlastní společnosti. Etnocentrický postoj zahrnuje vnímání hodnot a norem vlastní skupiny jako jediných správných, užitečných a pravdivých. Vlastní skupina je standardem, kterým jsou poměřovány ostatní skupiny a životní situace. Způsob života jiných skupin je chápán jako odchylka od optimálního stavu.

Kulturní relativismus je přístup, který předpokládá, že jednotlivé kultury představují jedinečné a neopakovatelné systémy, které je možné popsat a pochopit pouze v kontextu jejich vlastních hodnot, norem a idejí.

Hegemonie je proces, ve kterém se dominantní skupina snaží prosadit vlastní představy vůči jednotlivcům a tak nad nimi upevnit svoji moc.

Učitel by měl zdůraznit odlišnou povahu **humanitární pomoci** a **rozvojové spolupráce**.

Humanitární pomoc je materiální, logistická či odborná pomoc poskytnutá za účelem překonání humanitární krize způsobené například přírodní katastrofou nebo ozbrojeným konfliktem. Hlavním cílem je záchrana lidských životů, zmírnění utrpení a zajištění lidské důstojnosti. Krátkodobý charakter a nárazovost humanitární pomoci při řešení krizí ji odlišuje od rozvojové spolupráce.

Rozvojová spolupráce označuje dlouhodobou činnost určenou k podpoře ekonomického, politického a sociálního rozvoje v rozvojových zemích a k odstranění samotných příčin rozvojových problémů. Dlouhodobost je jedním z aspektů, který odlišuje rozvojovou spolupráci od humanitární pomoci.

Užitečné zdroje:

- Rozhovor se Zygmundem Baumanem: <http://tinyurl.com/qb23q24>
- Rozhovor s Ulrichem Beckem: <http://tinyurl.com/loe972t>
- Úvodní projev Václava Havla na Foru 2000: <http://tinyurl.com/k5usp9l>
- Přednášky Kena Robinsona o vzdělávání a školství:
<http://tinyurl.com/skolstvi>
<http://tinyurl.com/l48gym2>
- Texty o Africe: <http://www.afrikaonline.cz/>
- Nový příběh o Africe: <http://tinyurl.com/n34hwsv>
- Reportáže o Africe: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/afrika/>
- České fórum pro rozvojovou spolupráci, sekce pro Globální rozvojové vzdělávání: <http://tinyurl.com/qdgq9rl>
- Africká charita troubí na poplach: Norové mrznou, darujte jim radiátor!: <http://tinyurl.com/radiatory>

Videa k tématu:

- Video ukazující stereotypní pohled Západu na Afriku: Africa for Norway: <http://tinyurl.com/africanorway>
- Video ukazující jiné hodnoty jednotlivých společností: <http://tinyurl.com/tvbotswana>

Vzdělávací metody ke kontroverzním tématům

- Politika do školy patří: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/publikace>

Další rozšiřující materiály k tématům rozvojového vzdělávání

- <http://rozvojovka.cz/>
- <http://globalnirozvojovevzdelavani.cz/>

Použité zdroje

CANDRA, R., BRUŠTÍK, L. Zygmunt Bauman: Zahradníci, lovci a orgie konzumu. Rozhlas.cz [on-line]. 2012, 30. 10. 2012 [cit. 2013-07-16].

Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiowave/spolecnost/_zprava/zygmunt-bauman-zahradnici-lovci-a-orgie-konzumu--1130118

ERIKSEN, T.H. Sociální a kulturní antropologie. Praha: Portál, 2008, 559 s. ISBN 978-80-7367-465-6

HAVEL, V. Slavnostní zahájení konference FORUM 2000. Vaclavhavel.cz [on-line]. 10. 10. 2010 [cit. 2013-07-16].

Changing Education Paradigms. RSA Animate [on-line]. [cit. 2013-07-16].

<http://www.thersa.org/events/rsaanimate/animate/rsa-animate-changing-paradigms>

KINCHELOE, J. L. Critical constructivism. New York: Peter Lang Publishing, 2005, 185 s. ISBN 978-0820476162

MATOUŠEK, O. Mládež z rizikových skupin. In Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál, 2009, 936 s. ISBN 978-80-7367-546-2

Projekt Postavme školu v Africe. Skaut [on-line]. [cit. 2013-07-16].

<http://krizovatka.skaut.cz/projekty/charitativni-akce/postavme-skolu-v-africe/>

REAGAN, T. Non-Western educational traditions. New Your: Routledge, 2009, 328 s. ISBN 978-0805848571

BAUMAN, Zygmunt. Zahradníci, lovci a orgie konzumu In: Radio Wave [online]. 2012-10-30 [cit. 2014-08-10].

Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiowave/publicistika/_zprava/zygmunt-bauman-zahradnici-lovci-a-orgie-konzumu--1130118

ROBINSON, Sir Ken. RSA Animate - Changing Paradigms. In: RSA [online]. 2010-10-14 [cit. 2014-08-06].

Dostupné z: <http://www.thersa.org/events/rsaanimate/animate/rsa-animate-changing-paradigms>

BECK, Ulrich. The online presence of Prof. Dr. Ulrich Beck. IN: Ulrich Beck online [online]. Nedatováno. [cit. 2014-08-06].

Dostupné z: <http://www.ulrichbeck.net-build.net/>

MIROVIČOVÁ, Tereza. Chtěla jsem si postavit školu v Africe. IN: Člověk online.cz [online]. 2007-07-14 [cit. 2014-08-15].

Dostupné z: <http://clovekonline.cz/skola-v-malawi/>

Dělení Afriky na Berlínské konferenci. In: People.tribe.net [online]. Nedatováno.

Zdroj: <http://people.tribe.net>

Poškozování životního prostředí

Změna klimatu. In: Ministerstvo životního prostředí [on-line]. 2008-2014, 2014 [cit. 2014-06-12]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/zmena_klimatu

Je globální změna klimatu?. In: ZMĚNAKLIMATU.CZ [on-line]. Není k dispozici [cit. 2014-06-12].

Dostupné z: <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/fakta/zmena-klimatu>

Projected Impact of Climate Change on Agricultural Yields. 2007. vyd. 2007.

Dostupné z: http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/projected-impact-of-climate-change/trend09-1m-soer2010-eps/image_original

Globální stmívání. In: Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-06-20].

Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Glob%C3%A1ln%C3%AD_stm%C3%ADv%C3%A1n%C3%AD

Lidstvo ročně vyprodukuje více než miliardu tun odpadu. Na samém vrcholu jsou Američané. IHNED.cz [on-line]. 2014, 2014-07-25 [cit. 2014-06-20].

Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-56727300-lidstvo-rocne-vyprodukuje-vice-nez-miliardu-tun-odpadu-na-samem-vrcholu-jsou-americane>

Sedmý kontinent je z odpadků. Má čtyřikrát větší rozlohu než Německo. NATIONAL GEOGRAPHIC ČESKO [on-line]. 2012, 2012-04-20 [cit. 2014-06-20].

Dostupné z: <http://www.national-geographic.cz/detail/sedmy-kontinent-je-z-odpadku-ma-ctyri-krat-vetsi-rozlohu-nez-nemecko-17711/#.U7U-LxhIvDd>

Odpady – na životní prostředí dopady. In: Ekologické centrum Most [on-line]. 2013, 2013-05-03 [cit. 2014-06-20].

Dostupné z: http://www.ecmost.cz/clanky.php?page=odpady_dopady

Proč třídít odpad?. In: Evidence odpadu [on-line]. 2013 [cit. 2013-06-20].

Dostupné z: <http://www.evidenceodpadu.cz/proc-tridit-odpad.html>

VAŠKŮ, Zdeněk. Půda je nenahraditelná. In: Ekolist.cz [on-line]. 03/2008. 2008, 2008-04-25 [cit. 2014-06-20].

Dostupné z: <http://ekolist.cz/cz/publicistika/rozhovory/zdenek-vasku-puda-je-nenahraditelna>

Degradace půdy. In: Vítejte na Zemi... [on-line]. 2013 [cit. 2014-07-04].

Dostupné z: http://www.vitejtenazemi.cz/cenia/?p=degradace_pudy&site=puda

Ochrana pralesů. In: Greenpeace [on-line]. 2011, [cit. 2014-06-19].

Dostupné z: <http://www.greenpeace.org/czech/cz/Kampan/Ochrana-pralesu/>

Tropický deštný les. In: Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-06-08].

Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Tropick%C3%BD_de%C5%A1tn%C3%BD_les

Problematika kácení tropických pralesů. In: Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- . Different Life, 2014 [cit. 2014-06-08].

Dostupné z: <http://www.differentlife.cz/ekologie02.htm>

Bezpečnost

Globální bezpečnost a rozvoj. In: Rozvojovka [on-line]. 2010, 2012 [cit. 2014-04-30].

Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/globalni-bezpecnost-a-rozvoj>

DEPARTMENT OF PEACE AND CONFLICT RESEARCH. Armed Conflict by Region 1946 - 2013. Uppsala: UCPR, 2014.

Dostupné z: http://www.pcr.uu.se/digitalAssets/66/66314_1armed-conflict-by-region-jpg.jpg

The Failed States Index 2013. In: The Fund for Peace [on-line]. 2014 [cit. 2014-06-16].

Dostupné z: <http://ffp.statesindex.org/rankings-2013-sortable>

Globální bezpečnost a rozvoj. In: Rozvojovka [on-line]. 2010, 2012 [cit. 2014-06-16].

Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/globalni-bezpecnost-a-rozvoj>

Víc než třetina českých zbraní opět skončila v „rizikových“ zemích. In: Česká televize: čt24 [on-line]. 2014, 2013-09-27 [cit. 2014-07-02].

Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/243798-vic-nez-tretina-ceskych-zbrani-opet-skoncila-v-rizikovych-zemic>

Německo blokuje export zbraní České zbrojovky. In: Aktuálně.cz [on-line]. 1999, 2014 [cit. 2014-02-16].

Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/nemecko-blokuje-export-zbrani-ceske-zbrojovky/r~441dbf42967b11e3a5c4002590604f2e/>

TKÁČ, Peter. Vývozy zbraní z České republiky – niet načo byť hrdý. In: Different Fest: Jsou tradice, o které nestojíme [on-line]. 2013-05-20, 2013-05-20 [cit. 2014-07-02].

Dostupné z: <http://www.differentfest.cz/index.php/category/clanky/>

Lidská práva

Lidská práva v kostkách. In: Lidskaprava.cz, [on-line]. Nedatováno [cit. 2014-06-20].
Dostupné z: <http://www.lidskaprava.cz/student/uvod-do-lidskych-prav/clanky/lidska-prava-v-kostkach>

Mapa států, které vykonávaly popravy v roce 2013: <http://www.businessinsider.com.au/countries-lead-the-world-in-executions-2014-3>; Interaktivní mapa trestů smrti ve světě: <http://www.lidskaprava.cz/student/vsechna-temata/interaktivni-mapy/mapa-trestu-smrti-ve-svete>

Upraveno podle: BBCimg.co.uk: Prisoners executed around the world, 2012. [on-line]. 2012, [cit. 2014-07-01].

Dostupné z: http://news.bbcimg.co.uk/media/images/66916000/gif/_66916621_worldwide_executions.gif

Nízká míra vzdělání

TOŽIČKA, Tomáš a kol., Od nenaplněných plánů k novým cílům, [on-line]. 2013, [cit. 2014-06-25].
Dostupné z: <http://www.ceskoprotichudobe.cz/?id=40-ke-stazeni#onpknc>

UNDP, Human Development Report 2011 - Sustainability and Equity: A Better Future for All, [on-line]. 2011, [cit. 2014-06-25].

Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2011>

UNESCO, Education For All Global Monitoring Report 2013/4 - Teaching and learning: Achieving quality for all, [on-line]. 2013, [cit. 2014-06-26].

Dostupné z: <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/efareport/reports/2013/>

ZAČALOVÁ, Pavla: Dívka spíše porodí, než získá základní vzdělání. In: Rozvojovka.cz [on-line]. 2012, [cit. 2014-06-26].

Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/clanky/1249-divka-spise-porodi-nez-ziska-zakladni-vzdelani.htm>

Chudoba

VARIANTY - ČLOVĚK V TÍSNI, Společný svět. IN: Varianty.cz. [on-line]. 2004 [cit. 2014-06-25].
Dostupné z: http://www.varianty.cz/download/pdf/pdfs_101.pdf

Rozdělení světového bohatství podle průměrného příjmu na obyvatele v jednotlivých zemích k nalezení na: <http://aidwatchers.com/2010/09/beautiful-fractals-and-ugly-inequality/>

VARIANTY - ČLOVĚK V TÍSNI, Společný svět. IN: Varianty.cz. [on-line]. 2004 [cit. 2014-06-25].
Dostupné z: http://www.varianty.cz/download/pdf/pdfs_101.pdf

BŘEZINOVÁ, Markéta: Chudých lidí v Česku přibývá, čtyřicet procent nemá na dovolenou. In: Idnes.cz, 2011 [cit. 2014-06-25].

Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/chudych-lidi-v-cesku-pribyva-ctyricet-procent-nema-na-dovolenou-pwn-/ekonomika.aspx?c=A110715_201848_ekonomika_brm

ČERMÁK, Petr: Jak chudý (bohatý) je chudý Čech. In: Peníze.cz, 2009 [cit. 2014-06-28].
Dostupné z: <http://www.penize.cz/hdp/54135-jak-chudy-bohaty-je-chudy-cech>

SYROVÁTKA, Miroslav: Jak (ne)měřit kvalitu života: Kritické pohledy na index lidského rozvoje. In: Researchgate.net, [on-line]. 2008 [cit. 2014-06-27].

Dostupné z: [http://www.researchgate.net/publication/237538851_Jak_\(ne\)mit_kvalitu_ivota_Kritick_pohledy_na_index_lidskho_rozvoje](http://www.researchgate.net/publication/237538851_Jak_(ne)mit_kvalitu_ivota_Kritick_pohledy_na_index_lidskho_rozvoje)

PHELPS, Glenn a Steve CRABTREE. Percentage of Population Living on Less Than 1,25 american dollars per Day. In: Gallup World [on-line]. 2014, 2013-12-23 [cit. 2014-07-17].

Dostupné z: <http://www.gallup.com/poll/166565/one-five-worldwide-living-extreme-poverty.aspx>

Milion Čechů balancuje na hranici chudoby. ČT24 [on-line]. 1996, 2012-10-10 [cit. 2014-07-24]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/199162-milion-cechu-balancuje-na-hranici-chudoby/>

Nádvorník, N., Volfová, A. Společný svět – Příručka globálního rozvojového vzdělávání. Člověk v tísní – společnost při ČT, o.p.s., Praha 2004

The Millennium Development Goals Report 2014. In: UNDP [on-line]. 2014, 2014-07-07 [cit. 2014-07-24].

Dostupné z: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/mdg/the-millennium-development-goals-report-2014.html>

Dětská práce

Dětská práce. In: NaZemi [on-line]. 2014 [cit. 2014-06-17].

Dostupné z: <http://www.nazemi.cz/detska-prace>

JEBILI ZAČALOVÁ, Pavla. Problém dětské práce. In: Rozvojovka [on-line]. 2014, 2012 [cit. 2014-06-17].

Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/problem-detske-prace>

Převzato z Enfants au travail dans le monde. In: Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2006-12-05 [cit. 2014-07-01].

Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Child_labour#mediaviewer/File:Enfants_au_travail_dans_le_monde.png

Počty pracujících dětí klesají jen pomalu, je jich 168 milionů. Podnikatel.cz [on-line].

2007-2014 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/pocty-pracujících-deti-klesají-jen-pomalů-je-jich-168-milionů/>

Výukové metody

RUTOVÁ, Nina. Volné psaní. In: Respekt neboli [on-line]. 2014 [cit. 2014-07-09].

Dostupné z: <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/volne-psani>

MATĚJKA, Ondřej a Filip HOTOVÝ. Politika do školy patří: Metodický materiál pro učitele.

Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5927-6 (brož.).

Brainstorming. In: Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-07-24].

Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Brainstorming>

Fotografie v prezentaci

Bezpečnost:

ARROT, Elizabeth. VOICE OF AMERICA. VOA-Crimea-Simferopol-airport [on-line]. 2014-02-28. [cit. 2014-08-09].

Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/2014_Russian_military_intervention_in_Ukraine#mediaviewer/File:VOA-Crimea-Simferopol-airport.jpg

Dětská práce:

HULLOT, Jean-Marie. Sa Pa. Fotopedia [on-line]. 2008-06-14. [cit. 2014-08-09].

Dostupné z: <http://www.fotopedia.com/items/jmhullot-6b54f67c75a35c16b33824cbdb-753be8>

Poškozování životního prostředí:

Riau deforestation 2006. Fotopedia [on-line]. 2008-06-14. [cit. 2014-08-09].

Dostupné z: <http://www.fotopedia.com/items/jmhullot-6b54f67c75a35c16b33824cbdb-753be8>

Lidská práva:

Human Rights Watch Accuses Turkey of Using Terrorism Laws to Oppress Kurds. In: Asbarez.com [on-line]. 2010-11-01. [cit. 2014-08-09].

Dostupné z: <http://asbarez.com/87797/human-rights-watch-accuses-turkey-of-using-terrorism-laws-to-oppress-kurds/>

Chudoba:

Official U.S. Poverty Rate Remains High, Middle Class Incomes Decline. In: 8PAK.com [on-line]. 2012-12-09. [cit. 2014-08-09]. Dostupné z: <http://8pak.com/?p=298>

Nízká míra vzdělání:

Feltjournalistene. In: Wordpress.com [on-line]. 2012-06-01. [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://feltjournalistene.wordpress.com/2012/06/01/tanzania-13-and-pregnant/>

Popis metod použitých v publikaci

Volné psaní⁵⁰

Volné psaní je jedna z reflexních metod, která dovoluje psát na papír vše, co nás k určitému tématu/námětu právě napadá, aniž bychom své psaní podřizovali nějakým formálním (stylistickým či pravopisným) požadavkům. Volné psaní nám pomáhá objevit v sobě nečekané nápady, myšlenky a souvislosti. Je důležité, aby žáci ještě před tím, než jim přečteme zadání, věděli, že své volné psaní nebudou muset zveřejňovat. Také jim předem řekněme, jak dlouho budou psát.

Volné psaní pomáhá:

- rozvíjet slovní zásobu;
- formulovat slova i věty;
- nebát se hodnocení;
- učit se od sebe samého;
- vyjadřovat myšlenky;
- rozvíjet fantazii (skutečnost);
- rozvíjet pohotovost a představivost;
- vnímat čas;
- držet se tématu.

Pravidla volného psaní

1. Píšu po celou stanovenou dobu vše, co mě k tématu napadá.
2. Píšu souvislý text, ne jen jednotlivá hesla nebo body.
3. Nevracím se k napsanému, neopravuji, nevylepšuji, co jsem napsal/a.
4. Pokračuji v psaní, i když mě nic nenapadá, zapisuji i pomocné věty („Teď mne nic nenapadá...“), ale snažím se vrátit k tématu.
5. Nenechávám se ve svých nápadech brzdit pravopisem.

Pokud studenty požádáme, aby si ve dvojicích (trojicích) výsledky volného psaní navzájem přečetli, nevyměňují si papíry s rukopisem, ale svůj text čtou před spolužáky (třídou) nahlas.

Pro tvorbu skupinek na čtení ve dvojicích (trojicích) měňme zadání dle cílů. Někdy je lepší říci, aby se žáci sešli do skupinky, kterou si sami vyberou na základě spřízněnosti, jindy je požádejme, aby utvořili dvojici s někým, s kým ještě dnes nepracovali, s kým se nestýkají mimo školu, koho ještě příliš neznají.

Když budeme texty vzniklé na základě volného psaní sdílet v celé skupině, dejme slovo jen těm, kteří se sami přihlásí. Po výzvě ponecháme žákům čas na to, aby výzvu ke zveřejnění zvážili. Nevyvolávejme ty, kteří se nehlásí. Můžeme ale výzvu doplnit: „Nechce někdo doporučit volné psaní, které právě slyšel od spolužáka? Slyšeli jste něco zajímavého?“ Vydržíme-li po otázce dostatečně dlouho mlčet, většinou se někdo přihlásí nebo dojde k doporučení. U extrovertních tříd je naopak dobré říci předem, kolik prací je možno (většinou z časových důvodů) vyslechnout.

50 RUTOVÁ, Nina. Volné psaní. In: Respekt neboli [on-line]. 2014

Metoda názorové přímky⁵¹

Na zemi je vyznačena přímka (páskou, provázkem, imaginárně). Každý konec přímky reprezentuje jeden pól přístupu k danému problému. Žáci jsou požádáni, aby zaujali podél přímky takové místo, které odpovídá jejich názoru. Na jedné straně „absolutně souhlasí“, uprostřed mají „neutrální postoj“, na opačné straně „silně nesouhlasí“. Následně je možné žáky nechat, aby se mezi sebou bavili a případně změnili svou pozici. Z hlediska vzájemného naslouchání může být ale vhodnější, když se učitel dotazuje jednotlivých účastníků, proč zaujali právě danou pozici, a ostatní poslouchají. Žáci by po vyslechnutí všech argumentů měli mít závěrem možnost svou pozici změnit. Žáci mluví dobrovolně.

Brainstorming⁵²

Brainstorming je skupinová technika zaměřená na generování co nejvíce nápadů na dané téma. Je založena na skupinovém výkonu. Nosnou myšlenkou je předpoklad, že lidé ve skupině, na základě podnětů ostatních, vymyslí více, než by vymysleli jednotlivě. U brainstormingu jde především o kvantitu a kreativitu nápadů. Pomáhá neformální prostředí, tým, který se navzájem zná (žáci by se jinak mohli obávat, že se „shodí“ před ostatními), žádná kritika ostatních. Veškeré nápady se zapisují.

Partnerské organizace

Humanitas (Slovinsko)

Humanitas, společnost pro lidská práva, je nestátní nezisková organizace, jejíž hlavním cílem je nabídnout pomoc znevýhodněným skupinám doma i v zahraničí, prosazovat jejich zájmy a podporovat toleranci. Posláním organizace je zvyšování povědomí o globálních problémech, jakými jsou chudoba, nadměrná spotřeba, podpora sociální inkluze a zodpovědnosti. www.humanitas.si

Südwind (Rakousko)

Agentura Südwind byla založena roku 1997 jako nezisková nevládní organizace zabývající se informačními a PR kampaněmi a vzděláváním v oblasti mezinárodního rozvoje. Spolupracuje s organizacemi a institucemi v oblasti mezinárodního rozvoje, vzdělávání, životního prostředí, kultury a sociálních záležitostí na lokální, regionální, národní i mezinárodní úrovni. Dále spolupracuje s různými občanskými sdruženími a politickými představiteli. Ročně Südwind realizuje přibližně 600 workshopů na školách a 25 seminářů pro učitele. www.suedwind-agentur.at

51 MATĚJKA, Ondřej a Filip HOTOVÝ. Politika do školy patří: Metodický materiál pro učitele. Brno: Masarykova univerzita, 2012.

52 Brainstorming. In: Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-

Přihlížet, nebo jednat?

Programy globálního rozvojového vzdělávání pro žáky středních škol a gymnázií

Autoři textů:

- Mgr. Petr Čáp – Úvod
- Mgr. Filip Hotový – Přihlížet, nebo jednat? – Přílohy
- Mgr. Petra Dostálová – Rozšiřující informace
- Mgr. Pavel Žwak – Rozšiřující informace

Školy, které se podílely na zkoušení programů:

- Gymnázium a Střední odborná škola, Rýmařov, Mgr. Soňa Schaffnerová
- Gymnázium, Olomouc-Hejčín, Ing. Mgr. Hana Vacková
- Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická Emanuela Pöttinga a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Olomouc, Mrg. Eva Fedorková

Recenze: Ing. Mgr. Hana Vacková, Gymnázium, Olomouc-Hejčín

Autoři aktivit: Mgr. Petr Čáp – Kdo, když ne my
Mgr. Filip Hotový – Přihlížet, nebo jednat?

Editoři: Mgr. Petra Dostálová, Mgr. Pavel Žwak

Grafická úprava: MgA. Iva Hrubošová

Ilustrace: Mgr. BcA. Eliška Konečná

Jazyková korektura: Mgr. Ivana Farkašová

Vydal: ARPOK, o. p. s.
U Botanické zahrady 828/4, 779 00 Olomouc
www.arpok.cz
grv@arpok.cz

Jsme nezisková organizace, která přináší globální rozvojové vzdělávání do škol. Pomáháme učitelům, jak učit aktuální témata dneška (např. chudobu, migraci, odpovědnou spotřebu), a otevřeně o nich mluvíme se žáky. O těchto tématech informujeme i veřejnost, a tak podporujeme otevřenou a tolerantní společnost a aktivní zapojení lidí do dění kolem sebe.

Tato publikace vznikla za finanční podpory Evropské unie, z prostředků České rozvojové agentury a Ministerstva zahraničních věcí v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR. Příručka ne-reprezentuje oficiální postoje Evropské unie ani dalších donorů, za její obsah zodpovídá její zhotovitel ARPOK, o. p. s.

ISBN 978-80-905361-8-0

1. vydání, Olomouc 2014

ARPOK, o. p. s.

U Botanické zahrady 828/4

779 00 Olomouc

www.arpok.cz

ISBN 978-80-905361-8-0

ARPOK